

ਬਸੰਤ

ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-3

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ

ਐਡੀਸ਼ਨ 2025-26 66700 ਕਾਪੀਆਂ

All rights, including those of translation, reproduction
and annotation etc., are reserved by
the Punjab Government.

ਸੰਪਾਦਕ : ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਵਿਸ਼ਾ-ਮਾਹਰ (ਪੰਜਾਬੀ), ਪੰ. ਸ. ਸਿੱ. ਬੋਰਡ ਮੁਹਾਲੀ
ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ : ਮਨਮੀਤ ਕੱਕੜ, ਐੱਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ., ਪੰਜਾਬ
ਸਰਵਰਕ ਪੰਨਾ : ਕੰਵਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਸ.ਪ.ਸ. ਕੁਠਾਲਾ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ

ਚੇਤਾਵਨੀ

1. ਕੋਈ ਵੀ ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰ ਵਾਧੂ ਪੈਸੇ ਵਸੂਲਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਜਿਲਦ-ਸਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। (ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੰ. 7 ਅਨੁਸਾਰ)
2. ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਛਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਜਾਲੀ/ਨਕਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਂ (ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਦੀ ਛਪਾਈ, ਸਟਾਕ ਕਰਨਾ, ਜਮ੍ਹਾਂਬੋਰੀ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਆਦਿ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਜੁਰਮ ਹੈ।
(ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ 'ਵਾਟਰ ਮਾਰਕ' ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਪਰ ਹੀ ਛਪਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਮੁੱਲ : ₹48/-

ਸਕੱਤਰ : ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ, ਵਿੱਦਿਆ ਭਵਨ, ਫੇਜ਼-8 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ-16002
ਰਾਹੀਂ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਐਸ. ਦਿਨੇਸ਼ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨਗਰ ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਰਾ ਛਾਪੀ ਗਈ।

ਸੰਦੇਸ਼

ਰਾਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਨਵਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹਥਲੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ, 'ਬਸੰਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ-3' ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਜੀਵਨੀਆਂ, ਲੇਖ ਅਤੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਮਨਮੋਹਣਾ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ-ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਰੋਚਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਅਭਿਆਸ-ਪੁਸਤਕ ਵਜੋਂ ਵੀ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ।

ਸਮਰਪਿਤ ਵਿੱਦਿਅਕ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਯਤਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੇ ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਐੱਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਸਦਕਾ ਹੀ ਇਹ ਕੰਮ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੀਆ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਏ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ਼ ਦੋ ਗੱਲਾਂ

ਪਿਆਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਥੀਓ,

ਅਸੀਂ ਸਭ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਉਹ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ਼ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨੋਭਾਵ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ਼ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਡੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਪਛਾਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ, ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਸੋਚ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਅਤੇ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਾਲ਼ ਜੁੜਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਸਮਝ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ। ਬੱਚੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਨਿਯਮਬੱਧ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਾਲ਼-ਨਾਲ਼ ਇਸਦੇ ਸਾਹਿਤਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਿਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਣ।

ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ-ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। 'ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 2020' ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ, ਸਿੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਵਿਸ਼ੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਮਾਤ ਤੀਜੀ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ਼-ਨਾਲ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਰਥ-ਭਰਪੂਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਲੇਖ ਅਤੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵੰਨਗੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਸਕਣ। ਵਿਭਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੁਣਨਾ, ਬੋਲਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਭਿਆਸੀ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਇਸ ਦੇ ਮਨਮੋਹਣੇ ਚਿੱਤਰ ਹਨ, ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨਮਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸੋਚ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾ ਸਕਣ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੌਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੌਖਿਕ ਕੌਸ਼ਲ ਪਕੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਿਤਰਾਂਕਨ ਵਿੱਚ ਵਿਲੱਖਣ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਲਿੰਗਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋ ਸਕੇ।

ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਸਮਝ ਆਧਾਰਿਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਲੇਖ ਆਦਿ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੋਚਣ-ਸਮਝਣ ਦੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ

ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਪਾਠ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨਪੂਰਵਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਰ ਪਾਠ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ‘ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ’ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਬੱਚਾ ਭਾਗ ਲੈ ਸਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਸਕੇ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਤੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇਣਾ ਮੌਖਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ।

ਪਾਠ ਦੇ ਅੰਤ ‘ਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਇੰਝ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕੇ। ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੇ ਲੇਖ, ਕਹਾਣੀ, ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਠ ਵਿਚਲੇ ਭਾਵ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਉਮਰ ਗੁੱਟ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਕਰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਸੰਕਲਪ ਜਿਵੇਂ ਲਿੰਗ, ਵਚਨ, ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ, ਸਮਾਨ-ਅਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਗਤੀ ਅਲੱਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹੋਰ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਮਦਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਟੀਚੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪਾਠ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿੱਚ ‘ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ’ ਤਹਿਤ ਦੁਹਰਾਈ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਭਿਆਸੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਸੌਖ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਵਾਕਾਂ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਪੱਧਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ‘ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ’ ਅਧੀਨ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਕਾਰਜ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਰਹੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਣ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣ, ਰੋਲ-ਪਲੇਅ ਕਰਨ ਆਦਿ ਦੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਕੇ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਣ-ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਵੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਉਲੇਖ ਨਿਪੁੰਨ ਭਾਰਤ ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ (ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰ) 2022 ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਖਣ-ਪਰਿਣਾਮਾਂ ‘ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਵੀ ਮਦਦ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੀਆ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ‘ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ’ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਰੇਗਾ।

ਆਓ ਰਲ਼ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਰੂਪੀ ਸੁੰਦਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਹਰ ਪੰਨੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀਏ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੀਏ। ਇਸੇ ਉਮੀਦ ਨਾਲ...

ਬਾਲ ਮਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ, ਬਣ ਜੁਗਨੂੰ ਤੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਚੱਲ।

ਕਵਿਤਾ, ਗੀਤ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੰਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਈ ਚੱਲ।

ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਸੋਧ ਕਮੇਟੀ

- ਰਾਜਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਸ.ਪ.ਸ. ਮਲਟੀਪਰਪਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ (ਅਧਿਆਪਕ ਰਾਜ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪੰਜਾਬ)
- ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਸ.ਪ.ਸ. ਤ੍ਰਿਪੜੀ, ਪਟਿਆਲਾ (ਅਧਿਆਪਕ ਰਾਜ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪੰਜਾਬ)
- ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਬੱਬਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ, ਸ.ਪ.ਸ. ਗੋਸਲ, ਸ.ਭ.ਸ. ਨਗਰ (ਅਧਿਆਪਕ ਰਾਜ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪੰਜਾਬ)
- ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ.ਮ.ਸ.ਸ.ਸ. ਸਿਵਲ ਲਾਇਨਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ
- ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ ਸ.ਸ.ਸ. (ਕੁ), ਫਰੀਦਕੋਟ
- ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ.ਪ.ਸ. ਢੁੱਡੀ, ਫਰੀਦਕੋਟ
- ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸ.ਪ.ਸ. ਧੀਗੜ, ਬਠਿੰਡਾ
- ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੰਗੜੋਆ
- ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢੰਡ

ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ

- ਦਰੋਪਤੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਪ੍ਰਥਮ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ
- ਸਰਵੇਂਦਰ ਵਿਕਰਮ, ਪ੍ਰਥਮ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ
- ਲੋਕੇਸ਼ ਜੋਸ਼ੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਰਿਸਰਚ ਅਫਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਕਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ
- ਰਤਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਪ੍ਰਥਮ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ
- ਮੀਸ਼ਾ ਨਾਂਬਿਆਰ, ਸੈਂਟਰਲ ਸਕੂਲੇਅਰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ
- ਸ਼ਗੁਨ ਤਿਆਗੀ, ਸੈਂਟਰਲ ਸਕੂਲੇਅਰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ

ਵੈਟਿੰਗ ਕਮੇਟੀ

- ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀਪ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ
- ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ.ਸ.ਸ. (ਕੁ), ਫਰੀਦਕੋਟ
- ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ.ਸ.ਸ.ਸ. ਕੋਟ ਸੁਖੀਆ, ਫਰੀਦਕੋਟ
- ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸ.ਪ.ਸ. ਕਪੂਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ (ਅਧਿਆਪਕ ਰਾਜ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪੰਜਾਬ)
- ਸਤਪਾਲ ਭੀਖੀ ਸ.ਪ.ਸ. ਅਸਰਪੁਰ, ਪਟਿਆਲਾ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ

- ਕੰਵਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਸ.ਪ.ਸ. ਕੁਠਾਲਾ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ
- ਪਰਨੀਤ ਕੌਰ, ਸ.ਪ.ਸ. ਸੈਦਖੇੜੀ, ਪਟਿਆਲਾ
- ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ
- ਦਿਵਜੋਤ ਕੌਰ, ਖਮਾਣੋਂ

ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਖਾਕਾ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਤਿਆਰ ਕਰਤਾ

- ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ, ਸ.ਪ.ਸ. ਤ੍ਰਿਪੜੀ, ਪਟਿਆਲਾ (ਅਧਿਆਪਕ ਰਾਜ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪੰਜਾਬ)

ਸਿੱਖਣ ਪਰਿਣਾਮ

ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਬੋਲਣਾ (ਸਮਝ ਨਾਲ)

ਕਹਾਣੀ/ਕਵਿਤਾ

- ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਕਹਾਣੀ/ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। (C – 9.1)
- ਕਵਿਤਾ/ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (C – 9.2)
- ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲਾਂ (C – 9.5, C – 9.6) ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ (C – 9.4) ਬਾਰੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਨ : ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। (... ਮਿੰਟ/ਸਕਿੰਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 47 ਖੋਲ੍ਹੋ)।

ਬਾਲ ਗੀਤ/ਕਵਿਤਾ

- ਕਵਿਤਾ/ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ECL16.2)

ਗੱਲ-ਬਾਤ

- ਤਰਕ ਨਾਲ (ECL1 6.1, ECL1 6.3a, b.3c ਅਤੇ 6.4d) ਵਿਸ਼ੇ/ਤਸਵੀਰ/ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ/ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵਨਾਵਾਂ

- ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰਕ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। (HW 6.12)

ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਸਮਝਣਾ

- 80-100 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ/ਕਹਾਣੀ, ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ECL1 6.5c)
- ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਲਿਖਤ (ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਚਾਰਟ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਮਨਪਸੰਦ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਆਦਿ) ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ECL1 6.6c)
- ਅਣਡਿੱਠੇ ਪਾਠ/ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। (C – 10.9)

ਲਿਖਣਾ

- 6/7 ਵਾਕਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ/ਸੁਨੇਹਾ ਅਤੇ 6/7 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਵਾਕ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ECL 6.8 ਅਤੇ 6.9)

ਪਾਠ-ਸੂਚੀ

ਲੜੀ ਨੰ. ਪਾਠ ਦਾ ਨਾਂ ਵੰਨਗੀ ਪੰਨਾ ਨੰ.

1.	ਬਸੰਤ	ਕਵਿਤਾ	4
2.	ਮੱਕੜੀ ਦੀ ਹਿੰਮਤ	ਕਹਾਣੀ	7
3.	ਆਲੇ-ਭੋਲੇ	ਕਵਿਤਾ	11
4.	ਊਠ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ	ਕਹਾਣੀ	15
5.	ਦਰਿਆ ਨੇ ਕਿਹਾ	ਕਹਾਣੀ	19
6.	ਬੱਚੇ ਬੀਬੇ-ਰਾਣੇ	ਕਵਿਤਾ	26
7.	ਵੱਡਾ ਕੌਣ	ਕਹਾਣੀ	30
8.	ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ	ਵਾਰਤਾਲਾਪ	34
9.	ਦੋਸਤੀ	ਕਵਿਤਾ	39
10.	ਦੇਖੋ, ਠਹਿਰੋ ਤੇ ਜਾਓ	ਲੇਖ	42
11.	ਦੀਪੂ ਨੇ ਛੁੱਟੀ ਲਈ	ਕਹਾਣੀ	47
12.	ਰੇਲਗੱਡੀ ਆਈ	ਕਵਿਤਾ	54
13.	ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ	ਲੇਖ	59
14.	ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ	ਕਹਾਣੀ	63
15.	ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ	ਕਹਾਣੀ	69
16.	ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼	ਕਵਿਤਾ	73
17.	ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਝੂਟੇ	ਕਹਾਣੀ	80
18.	ਡਾਕਖਾਨੇ ਦੀ ਸੁਣੋ	ਕਹਾਣੀ	86
19.	ਆਓ, ਗੀਟੇ ਖੇਡੀਏ	ਵਾਰਤਾਲਾਪ	92
20.	ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ	ਲੇਖ	98
21.	ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਖੇਡ—ਹੌਲੀ	ਕਵਿਤਾ	106

ਇਹ ਮੈਂ ਹਾਂ

ਫੋਟੋ

ਮੇਰਾ ਨਾਂ.....

ਮੇਰਾ ਮਨਪਸੰਦ ਰੰਗ.....

ਮੇਰਾ ਮਨਪਸੰਦ ਫਲ.....

ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਪੰਛੀ.....

ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਜਾਨਵਰ.....

ਮੇਰਾ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਵਿਸ਼ਾ.....

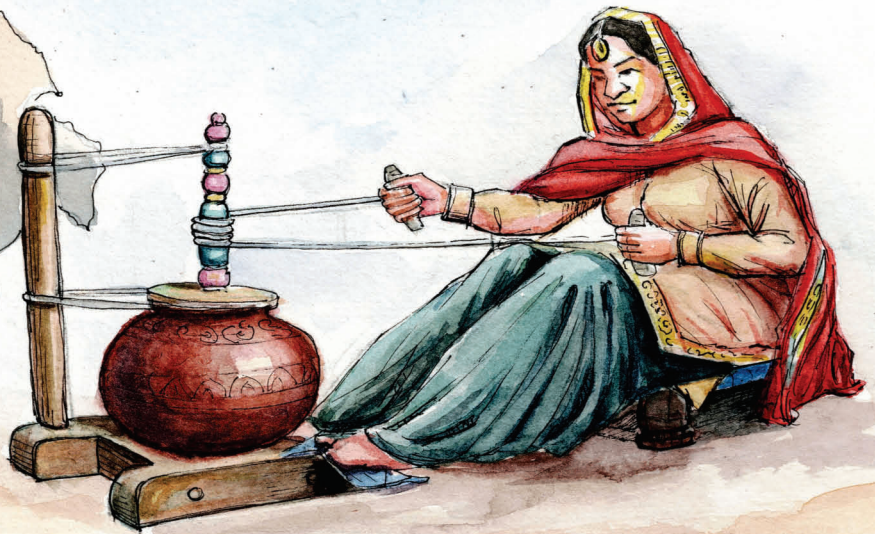
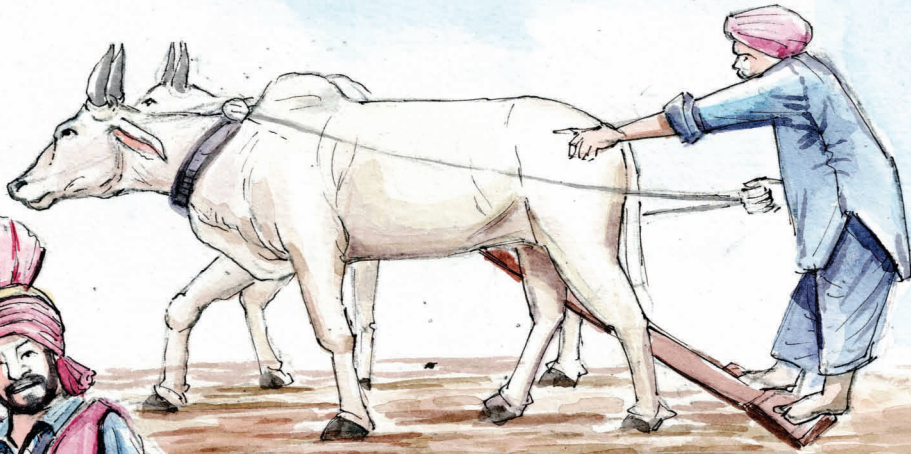
ਮੈਂ ਕੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ.....

ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ਼ ਗੱਲਾਂ

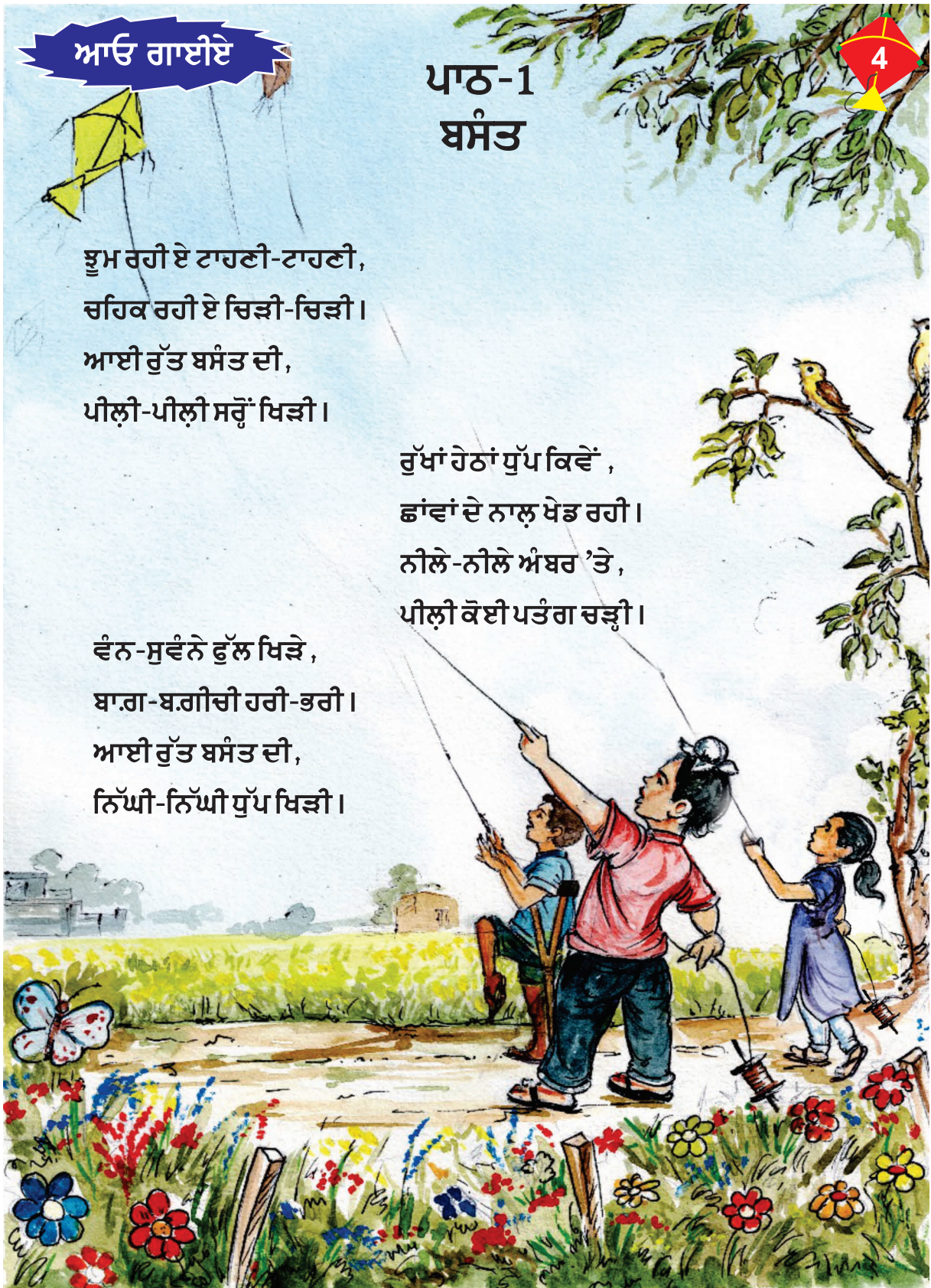
ਸਾਡਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ

ਝੂਮ ਰਹੀ ਏ ਟਾਹਣੀ-ਟਾਹਣੀ,
ਚਹਿਕ ਰਹੀ ਏ ਚਿੜੀ-ਚਿੜੀ।
ਆਈ ਰੁੱਤ ਬਸੰਤ ਦੀ,
ਪੀਲੀ-ਪੀਲੀ ਸਰ੍ਹੋਂ ਖਿੜੀ।

ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠਾਂ ਧੁੱਪ ਕਿਵੇਂ ,
ਛਾਂਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੀ।
ਨੀਲੇ-ਨੀਲੇ ਅੰਬਰ 'ਤੇ,
ਪੀਲੀ ਕੋਈ ਪਤੰਗ ਚੜ੍ਹੀ।

ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜੇ ,
ਬਾਗ-ਬਗੀਚੀ ਹਰੀ-ਭਰੀ।
ਆਈ ਰੁੱਤ ਬਸੰਤ ਦੀ,
ਨਿੱਘੀ-ਨਿੱਘੀ ਧੁੱਪ ਖਿੜੀ।

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ
ਚਹਿਕ : ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣਾ
ਅੰਬਰ : ਅਕਾਸ਼
ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ : ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਬਾਰੇ ਕੀ-ਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ?
- ਹਰ ਇੱਕ ਰੁੱਤ ਦੀ ਕੀ-ਕੀ ਖਾਸੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
- ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਰੁੱਤ ਪਸੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(ੳ) ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਖਿੜੀ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

.....
.....

(ਅ) ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਕੀ-ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ?

.....
.....

(ੲ) ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

.....
.....

2. ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ :

(ੳ) ਝੂਮ ਰਹੀ ਏ

..... ਟਾਹਣੀ-ਟਾਹਣੀ

(ਅ) ਚਹਿਕ ਰਹੀ ਏ

.....

(ੲ) ਬਾਗ਼-ਬਗੀਚੀ

.....

(ਸ) ਨਿੱਘੀ-ਨਿੱਘੀ

.....

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਖੇਡ

3. ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਖੋ, ਜਿਵੇਂ :

ਬਗੀਚੀ

(ੳ) ਬਸੰਤ

(ੲ) ਟਾਹਣੀ

(ਅ) ਪਤੰਗ

(ਸ) ਸੁਵੰਨੇ

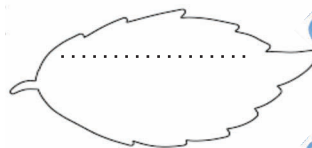
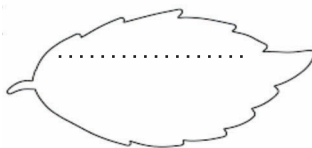
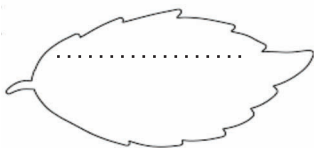
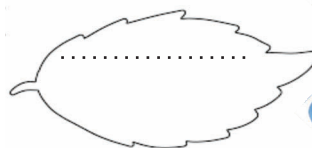
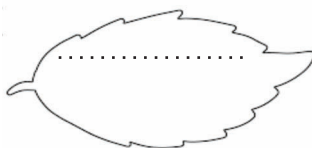
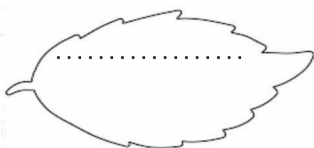

4. ਸਮੂਹਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ : ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਸਮੂਹ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰ ਇੱਕ ਰੁੱਤ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ...

- (ੳ) ਕੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ?
- (ਅ) ਕਿਹੋ-ਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ?
- (ੲ) ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਹੋ?

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

5. ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਤਸਵੀਰ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਪਰਜਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਦੇਸ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਬਹੁਤ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜੀਆਂ ਪਰੰਤੂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਜਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੋਇਆ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਜੰਗਲ ਦੀ ਇੱਕ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਮੱਕੜੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੰਧ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੱਕੜੀ ਕੰਧ ਉੱਪਰ ਕੁਝ ਦੂਰੀ ਤੱਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਫਿਰ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਵੀ ਮੱਕੜੀ ਨੇ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ।

ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਮੱਕੜੀ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਮੱਕੜੀ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਫਿਰ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਹੁਣ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮੱਕੜੀ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਪਰਜਾ : ਲੋਕ

ਹਿੰਮਤ : ਉੱਦਮ

ਕਾਮਯਾਬੀ : ਸਫਲਤਾ

ਫੁਰਨਾ-ਫੁਰਿਆ : ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ

ਮੱਕੜੀ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੱਕੜੀ ਆਪਣੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਮੱਕੜੀ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।

ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੱਕੜੀ ਵਰਗਾ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਜੀਵ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਫੌਜ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮੱਕੜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਇਹੀ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਮਯਾਬੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਰਾਜਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ? ਜੇਕਰ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ?
- ਜੇਕਰ ਰਾਜਾ ਮੱਕੜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਮੱਕੜੀ ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ?

.....

(ਅ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਦੇ?

.....

.....

(ੲ) ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਾਠ ਤੋਂ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ?

.....

.....

2. ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਅੱਗੇ ☺ ਬਣਾਓ :

(ੳ) ਪਰਜਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਕੀ ਕਰਦੀ ਸੀ?

ਸਤਿਕਾਰ

☐

ਗੁੱਸਾ

☐

ਨਿਰਾਦਰ

☐

ਅਪਮਾਨ

☐

(ਅ) ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲੜੀਆਂ?

ਬੇਸਮਝੀ ਨਾਲ਼

☐

ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ਼

☐

ਡਰ ਨਾਲ਼

☐

ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ਼

☐

(ੲ) ਰਾਜੇ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਿਸ ਨੇ ਵਧਾਇਆ?

ਸ਼ੇਰ ਨੇ

☐

ਮੱਕੜੀ ਨੇ

☐

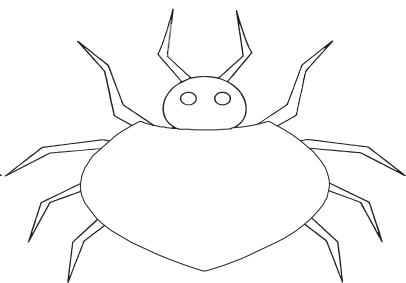
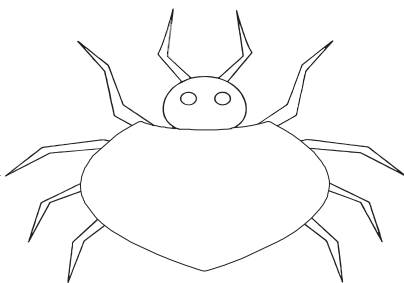
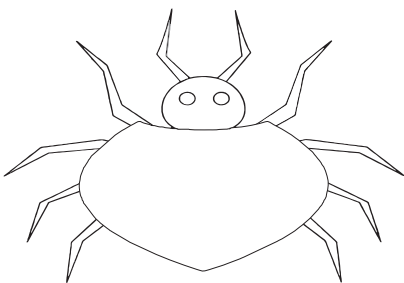
ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੇ

☐

ਗੁਫਾ ਨੇ

☐

3. ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

4. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

ਪ	ਖਾ	ਪਿ	ਪੀ	ਪੁ	ਪੂ	ਪੇ	ਪੈ	ਪੋ	ਪੌ	ਪੰ	ਪਾਂ
ਰ	ਰਾ	ਰਿ	ਰੀ	ਰੁ	ਰੂ	ਰੇ	ਰੈ	ਰੋ	ਰੌ	ਰੰ	ਰਾਂ

ਆਓ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਕਰੀਏ

5. ਕੁਝ ਲੋਕ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਰ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੋ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗਏ।
ਹੇਠਾਂ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਬਣਾਓ :

ਰਾਜਾ ਚਾਚਾ ਭਰਾ ਦਾਦਾ
ਪਿਤਾ ਨਾਨਾ ਮਾਮਾ ਮਾਸੀ

ਰਾਣੀ ਮਾਮੀ ਮਾਤਾ ਚਾਚੀ
ਭੈਣ ਦਾਦੀ ਮਾਸੜ ਨਾਨੀ

ਰਾਜਾ ਰਾਣੀ
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

6. ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ :

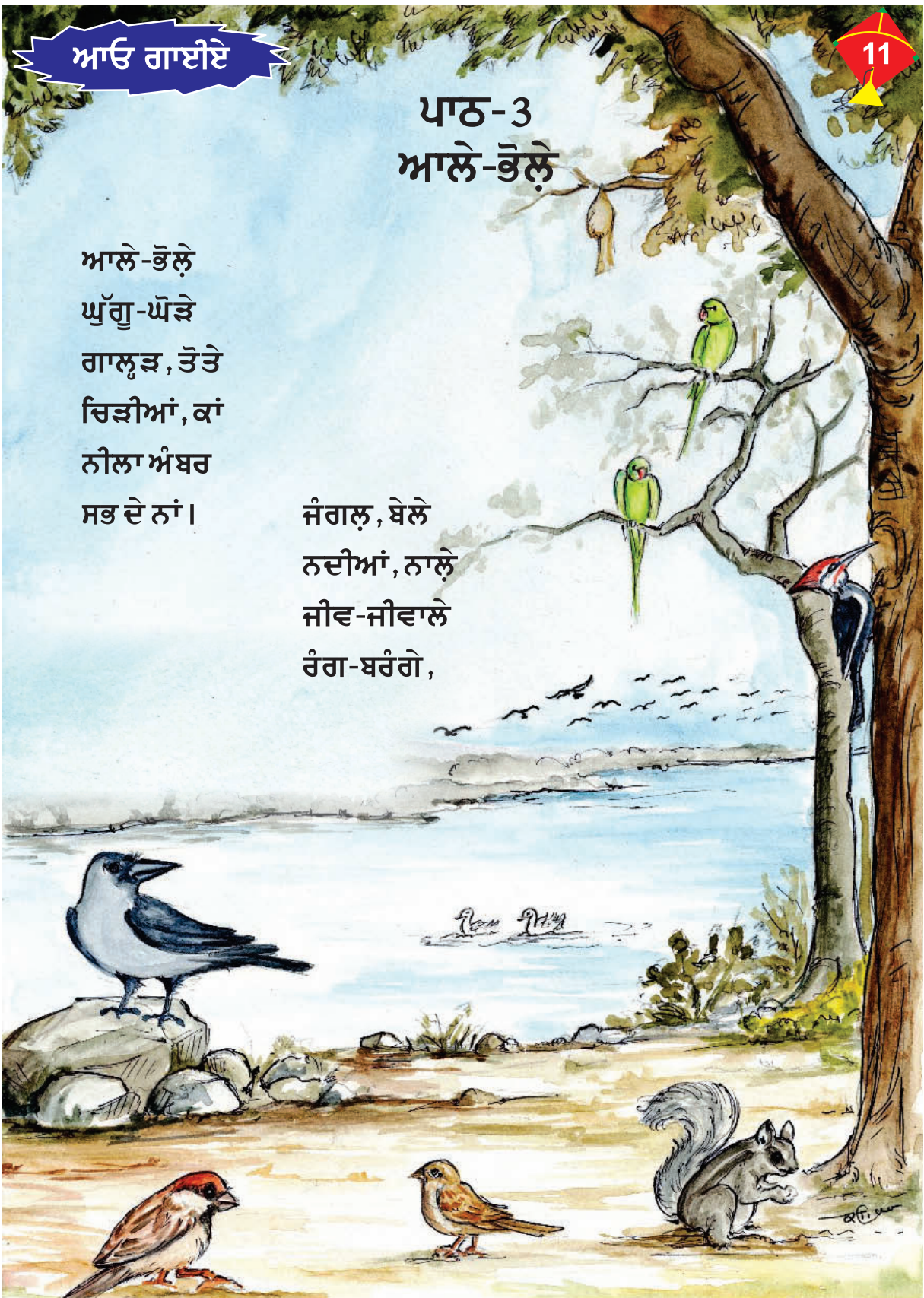
ਰਾ	ਮੱ ਝੀ	ਆ.....	ਸ਼
ਮ.....	ਜਾ	ਮ.....ਬੀ	ਉ ਸ਼ਾ

ਪਾਠ-3 ਆਲੇ-ਭੋਲੇ

ਆਲੇ-ਭੋਲੇ
ਘੁੱਗੂ-ਘੋੜੇ
ਗਾਲੂੜ, ਤੋਤੇ
ਚਿੜੀਆਂ, ਕਾਂ
ਨੀਲਾ ਅੰਬਰ
ਸਭ ਦੇ ਨਾਂ।

ਜੰਗਲ਼, ਬੇਲੇ
ਨਦੀਆਂ, ਨਾਲੇ
ਜੀਵ-ਜੀਵਾਲੇ
ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ,

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਬੇਲੇ : ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਦਾ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ਼

ਮੁਲਕ : ਦੇਸ਼

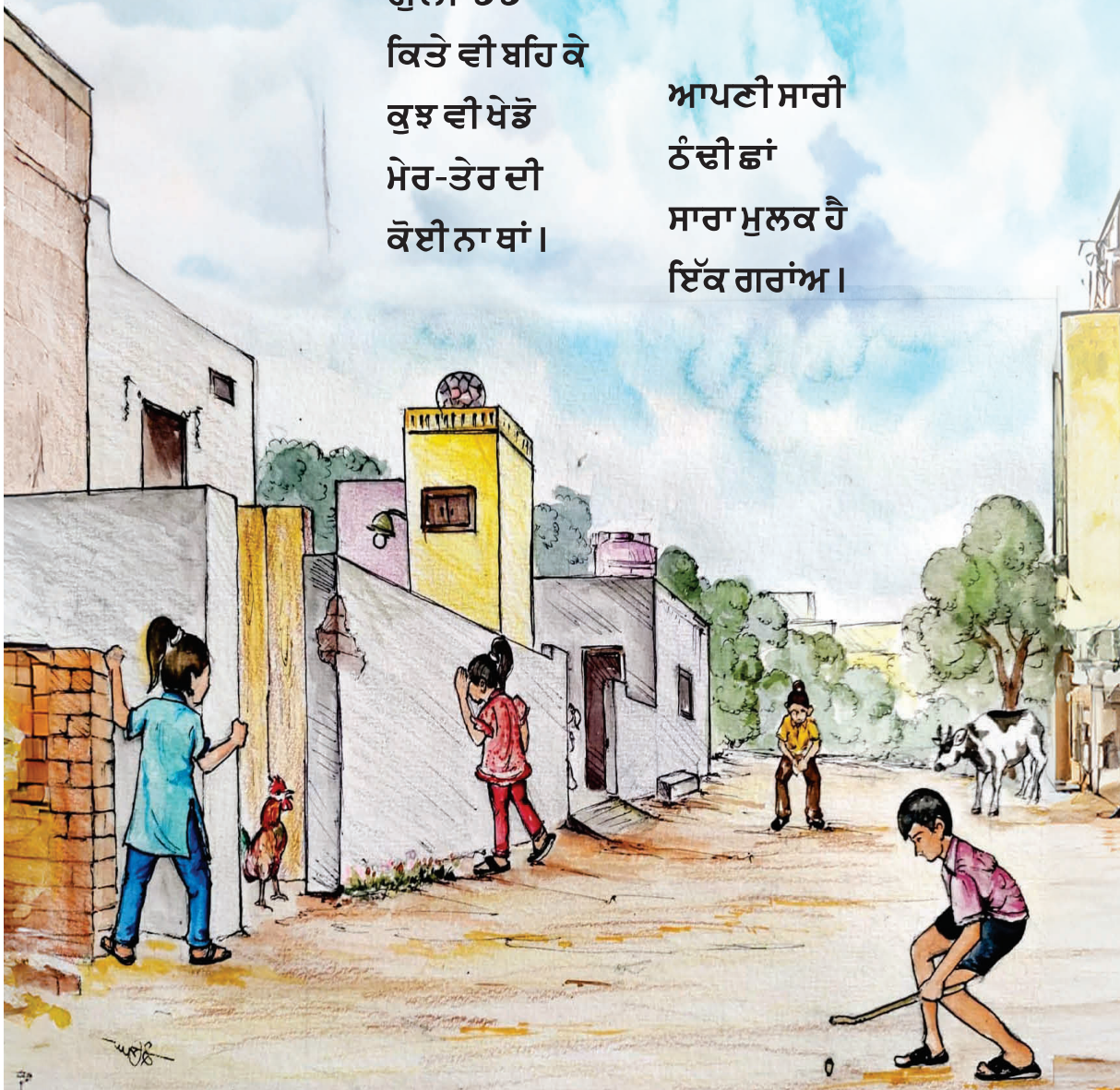
ਅੰਬਰ : ਅਕਾਸ਼

ਗਰਾਂਅ : ਪਿੰਡ

ਚਿੱਟੇ, ਕਾਲੇ
ਆ ਜਾ ਤੂੰ ਵੀ
ਗੋਰੀ ਗਾਂ
ਸਭ ਲਈ ਇੱਥੇ
ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਂ।

ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ
ਢੋਲ-ਢਮੱਕਾ
ਕੰਡ-ਕਬੱਡੀ
ਗੁੱਲੀ-ਡੰਡਾ
ਕਿਤੇ ਵੀ ਬਹਿ ਕੇ
ਕੁਝ ਵੀ ਖੇਡੋ
ਮੇਰ-ਤੇਰ ਦੀ
ਕੋਈ ਨਾ ਥਾਂ।

ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ
ਠੰਢੀ ਛਾਂ
ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਹੈ
ਇੱਕ ਗਰਾਂਅ।

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ ਹੈ?
- ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਕੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?
- ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਹੋ?
- ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਇੱਕ ਗਰਾਂਅ' ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਆਲੇ-ਭੋਲੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ?

.....

(ਅ) ਕਿਸੇ ਦੋ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ?

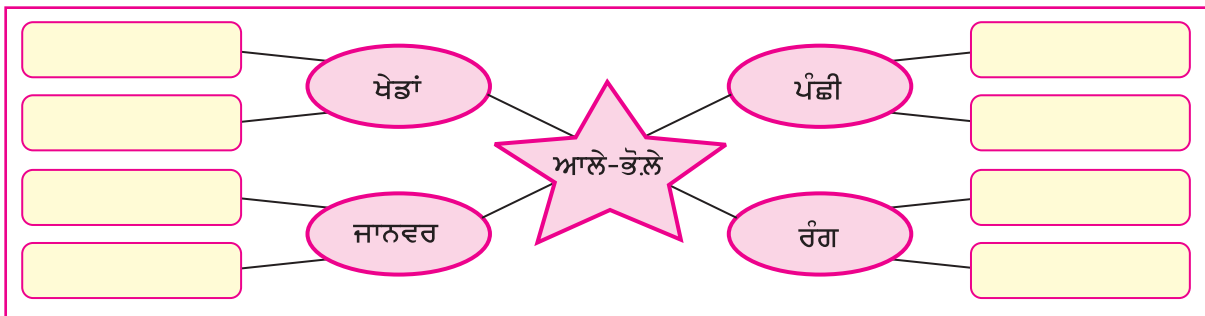
.....

(ੲ) ‘ਮੇਰ-ਤੇਰ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਥਾਂ’ ਇਸ ਸਤਰ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

.....

.....

2. ਆਓ ਸੋਚੀਏ ਅਤੇ ਲਿਖੀਏ :

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਕੇ ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ :

ਅੰਬਰ	ਪਰਮਾਤਮਾ
ਗਰਾਂਘ	ਸਾਰੇ
ਸਭ	ਜਗ੍ਹਾ
ਰੱਬ	ਅਕਾਸ਼
ਥਾਂ	ਪਿੰਡ

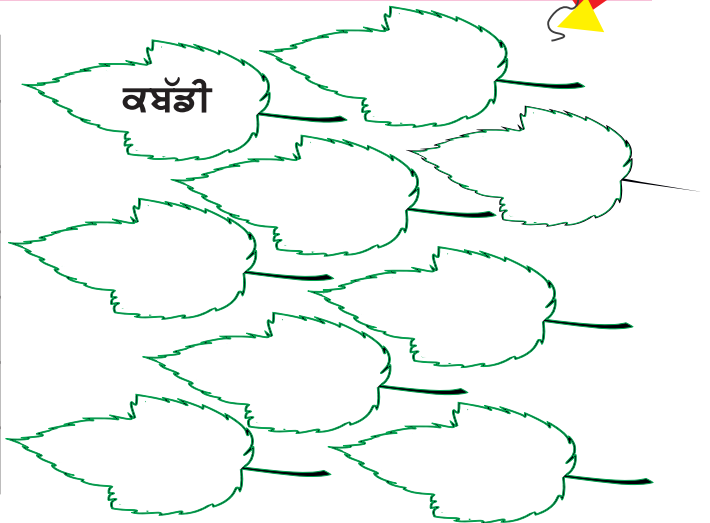
4. ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਕਰੋ :

ਗਾਲੂੜ	ਗਾ	ਲੂ	ੜ
ਜੀਵਾਲੇ			
ਢਮੱਕਾ			
ਨਦੀਆਂ			

5. ਆਓ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੀਏ ਅਤੇ ਲਿਖੀਏ :

14

ਸਾ	ਹ	ਬੇ	ਰ	ਅੰ	ਬ	ਰ
ਜੀ	ਵਾ	ਲੇ	ਘੋ	ਟ	ਣਾ	ਗਾ
ਵ	ਰੰ	ਫ	ੜਾ	ਪੀ	ਨ	ਲੂ
ਜੰ	ਗ	ਲ਼	ਕਾ	ਲਾ	ਦੀ	ੜ
ਮੁ	ਲ	ਕ	ਚਿ	ੜੀ	ਆਂ	ਡਾ
ਗਾਂ	ਹਿ	ਰ	ਨ	ਘੁੱ	ਗੂ	ਭੋ
ਗੋ	ਰੀ	ਕ	ਬੱ	ਡੀ	ਨਾ	ਲੇ

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

6. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ/ਵਾਕ ਲਿਖੋ :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ਪਾਠ-4 ਊਠ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ?

ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਰੀਮੂ ਕੋਲ਼ ਦਸ ਊਠ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਉਠਾਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ। ਕਰੀਮੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਊਠ ਉਸ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣੇ ਸਨ।

ਰਾਹ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਤੇ ਰੇਤਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਰੀਮੂ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਉਠਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰਿਆ। ਇੱਕ ਉਠ ਦੀ ਨਕੇਲ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਉਠ ਦੀ ਮੁਹਾਰ ਨਾਲ਼ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਉਠ ਇੱਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ।

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਨਕੇਲ : ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਰੱਸੀ
ਮੁਹਾਰ : ਵਾਗ

ਟੁਣਕ : ਟੱਲੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼
ਭਖਣ : ਗਰਮ

ਘਬਰਾ ਕੇ : ਡਰ ਕੇ
ਪਾਲ਼ : ਕਤਾਰ

ਸੂਰਜ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ। ਰੇਤਲਾ ਰਾਹ ਭਖਣ ਲੱਗਿਆ। ਊਠਾਂ ਨੂੰ ਰੇਤਲੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ ਪਰ ਕਰੀਮੂ ਲਈ ਇਹ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਚੱਲਦਾ-ਚੱਲਦਾ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੇਤਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਕਰੀਮੂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਖੀਰਲੇ ਊਠ ਉੱਤੇ ਬੈਠਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੇ ਸਾਰੇ ਊਠ ਦਿਸਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਅਰਾਮ ਨਾਲ਼ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਕੋਈ ਗੀਤ ਗੁਣਗੁਣਾਉਣ ਲੱਗਿਆ। ਊਠਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਟੁਣਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਅਚਾਨਕ ਕਰੀਮੂ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਊਠਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਨ ਲੱਗਿਆ, “ਇੱਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ..... ਅੱਠ, ਨੌਂ, ਹੈਂ! ਇਹ ਕੀ? ਊਠ ਤਾਂ ਦਸ ਸਨ। ਨੌਂ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਗਏ?” ਕਰੀਮੂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰਿਆ। ਉਹ ਫਿਰ ਊਠਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਨ ਲੱਗਾ। ਊਠ ਦਸ ਹੀ ਨਿਕਲੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਮੁੜ ਊਠ ਉੱਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਊਠਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। “ਇੱਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ.....ਅੱਠ, ਨੌਂ। ਹਾਏ! ਊਠ ਤਾਂ ਫੇਰ ਨੌਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ! ਇੱਕ ਊਠ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ?” ਕਰੀਮੂ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਊਠ ਤੋਂ ਛਾਲ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਊਠ ਖੜ੍ਹਾ ਲਏ। ਫਿਰ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਗਿਣਨ ਲੱਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਊਠ ਦਸ ਹੀ ਸਨ।

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰੀਮੂ ਊਠ ਉੱਤੇ ਨਾ ਬੈਠਾ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ, “ਊਠ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ਼ ਇੱਕ ਊਠ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਊਠ! ਨਾ ਬਾਬਾ, ਨਾ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਔਖਾ-ਸੌਖਾ ਪੈਦਲ ਹੀ ਚੱਲਾਂਗਾ।”

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਕਰੀਮੂ ਊਠ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ?
- ਰਾਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀ?
- ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਰੀਮੂ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਦੇ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਕਰੀਮੂ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਊਠ ਸਨ?

.....

(ਅ) ਕਰੀਮੂ ਊਠਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਕਿਉਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ?

.....

.....

(ੲ) ਕਰੀਮੂ ਦੇ ਊਠ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਊਠ ਕਿਉਂ ਘਟ ਜਾਂਦੇ ਸਨ?

.....

.....

2. ਪੜ੍ਹੋ, ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਵਾਕ ਬਣਾਓ :

- ਚੈਨ ਬੇਚੈਨ 'ਪਲਕ' ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਬੇਚੈਨ ਸੀ।
- ਫਿਕਰ
- ਅਰਾਮ

3. ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣੋ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਊਠਾਂ ਦੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ। (ਕਤਾਰ/ਮੰਡੀ)

(ਅ) ਕਰੀਮੂ ਕੋਈ ਗੁਣਗੁਣਾਉਣ ਲੱਗਿਆ। (ਗੀਤ/ਸ਼ਬਦ)

(ੲ) ਕਰੀਮੂ ਲਈ ਰੇਤ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨਾ ਸੀ। (ਔਖਾ/ਸੌਖਾ)

4. ਠੀਕ ਵਾਕਾਂ ਅੱਗੇ (☺) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਗਲਤ ਵਾਕਾਂ ਅੱਗੇ (☹) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣਾਓ :

(ੳ) ਊਠਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਟੱਲੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

☐

(ਅ) ਰੇਤਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੁੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

☐

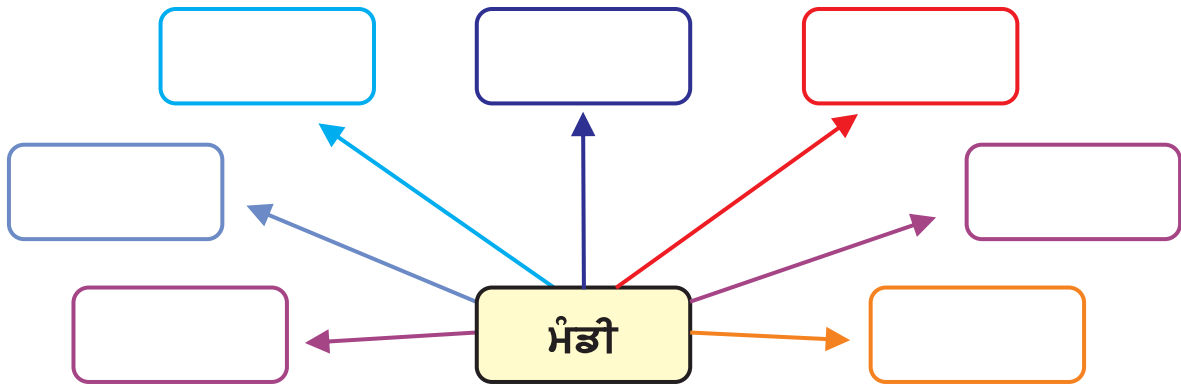
(ੲ) ਕਰੀਮੂ ਅਖ਼ੀਰਲੇ ਊਠ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ ਸੀ।

☐

(ਸ) ਕਰੀਮੂ ਦੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਗਿਣਨ 'ਤੇ ਦੋ ਊਠ ਘਟ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

☐

5. ਪਤਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ ਕਿ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਜਾਨਵਰ ਖਰੀਦੇ ਜਾਂ ਵੇਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :

6. ਪਹਿਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਬਦਲ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

ਸਾਹ ਵੀਹ

ਔਖਾ ਰੁੱਖਾ

ਇਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

7.

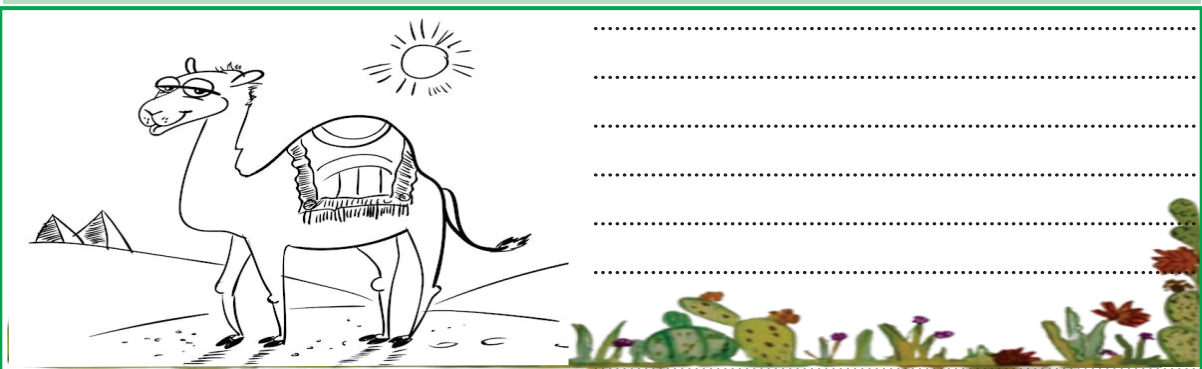

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਰੂਥਲ ਖੁਸ਼ਕ ਭੂਮੀ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਥੇ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੈਕਟਸ, ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜੀਆਂ ਆਦਿ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ 'ਥਾਰ ਮਾਰੂਥਲ' ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਭਾਰਤੀ ਮਾਰੂਥਲ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

8. ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਊਠ ਨੂੰ ਸਜਾਓ ਅਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ/ਵਾਕ ਲਿਖੋ :

ਬਿਰਥੂ ਇੱਕ ਲੱਕੜਹਾਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਦਰਿਆ ਦੇ ਉਸ ਪਾਰ ਇੱਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਟਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਇਸ ਪਾਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਰਿਆ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਿਰਥੂ ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਘਰ ਪਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਛੱਲ ਆਈ। ਉਸ ਦੀ ਕੁਹਾੜੀ ਹੱਥੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗੀ।

ਬਿਰਥੂ ਨੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਦਰਿਆ! ਦਰਿਆ! ਮੇਰੀ ਕੁਹਾੜੀ ਮੈਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇ।

ਮੇਰੇ ਕੋਲ਼ ਏਨੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਨਵੀਂ ਕੁਹਾੜੀ ਲੈ ਸਕਾਂ। ਪਿਆਰੇ ਦਰਿਆ ! ਮੇਰੀ ਕੁਹਾੜੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾ ਸਕਾਂ।”

ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਬਿਰਖ਼ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਨਾਲ਼ ਤਿੰਨ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇੱਕ ਕੁਹਾੜੀ ਸੋਨੇ ਦੀ, ਇੱਕ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਕੜ ਦਾ ਮੁੱਠਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬਿਰਖ਼ ਲੱਕੜਹਾਰੇ ਨੇ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੁਹਾੜੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ। ਬਿਰਖ਼ ਆਪਣੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੁਹਾੜੀ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਪਿਆਰੇ, ਚੰਗੇ ਦਰਿਆ ! ਸੋਨੇ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਲੋਹੇ ਵਾਲ਼ੀ ਕੁਹਾੜੀ ਹੀ ਮੇਰੀ ਹੈ।”

ਦਰਿਆ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਬਿਰਖ਼ ! ਤੂੰ ਮਿਹਨਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ਼-ਨਾਲ਼ ਇਮਾਨਦਾਰ ਵੀ ਏਂ। ਤੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਰੱਖ ਲੈ।”

ਬਿਰਖ਼ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਚੰਗੇ ਬਿਰਖ਼ ! ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸੁਣਦਾ ਜਾਈਂ ! ਜੰਗਲ਼-ਬੇਲੇ ਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਰੱਖਾਂ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਰੋਣਕ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਫਲ਼-ਫੁੱਲ, ਲੱਕੜ, ਜੜੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ ਅਤੇ ਛਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਜੰਗਲ਼ਾਂ ਕਾਰਨ, ਰੁੱਖਾਂ- ਬਿਰਖਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਦੀਆਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ।”

ਦਰਿਆ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, “ਬਿਰਖ਼ ! ਤੂੰ ਲੱਕੜਾਂ ਵੱਢਣ ਦੇ ਨਾਲ਼-ਨਾਲ਼ ਰੁੱਖ ਲਾਇਆ ਵੀ ਕਰ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖ ਲਾਓ, ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ਼ ਕਰੋ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹਰਾ-ਭਰਾ ਬਣਾਓ।”

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਪਾਤਰ ਸਨ, ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੀ-ਕੀ ਹੋਇਆ?
- ਦਰਿਆ ਨੇ ਬਿਰਖ਼ ਨੂੰ ਦਰਖ਼ਤ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ?
- “ਤੂੰ ਮਿਹਨਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ਼-ਨਾਲ਼ ਇਮਾਨਦਾਰ ਵੀ ਏਂ।” ਇਸ ਸਤਰ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਬਿਰਖ ਦੀ ਕੁਹਾੜੀ ਹੱਥੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਡਿੱਗ ਪਈ?

.....

(ਅ) ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬਿਰਖ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਸੁਣ ਕੇ ਕੀ ਕਰਦੇ?

.....

.....

2. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ 'ਤੇ ਗੋਲਾ ਲਾਓ :

(ੳ) ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

(i) ਲੁਹਾਰ (ii) ਲੱਕੜਹਾਰਾ (iii) ਇਮਾਨਦਾਰ (iv) ਸਿਪਾਹੀ

(ਅ) ਦਰਿਆ ਨੇ ਬਿਰਖ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤੀ ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ?

(i) ਕਿਉਂਕਿ ਲੱਕੜਹਾਰੇ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਕੁਹਾੜੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਸੀ।

(ii) ਕਿਉਂਕਿ ਲੱਕੜਹਾਰੇ ਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਕੁਹਾੜੀ ਚੁੱਕ ਲਈ ਸੀ।

(iii) ਕਿਉਂਕਿ ਲੱਕੜਹਾਰੇ ਨੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੁਹਾੜੀ ਹੀ ਚੁਣੀ ਸੀ।

(iv) ਕਿਉਂਕਿ ਲੱਕੜਹਾਰੇ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਹਾੜੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਸੀ।

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਖੋ:

ਦ	ਰਿ	ਆ	ਰਾ
ਚਾਂ	ਦੀ	ਲੱ	ਖ
ਰੈਂ	ਣ	ਕ	ਵਾਂ
ਲੱ	ਕ	ੜ	ਕੀ
ਸੋ	ਜੰ	ਹਾ	ੜੀ
ਨਾ	ਗ	ਰਾ	ਲੋ
ਫ	ਲ਼	ਤ	ਹਾ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਚਨ ਬਦਲ ਕੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :

[illegible]

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

5. ਦਿੱਤੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਤੋਂ ਸੋਚ ਕੇ ਕੋਈ ਕਵਿਤਾ/ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੋ :

6. ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਦਰਖਤ ਸੀ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਾਟੇ ਤੇ ਮਾਟੇ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਚਿੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵੀ ਕੋਲ-ਕੋਲ ਹੀ ਸਨ। ਕਾਟੇ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬੋਟ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਟਾਂ ਲਈ ਦਾਣਾ ਲੈਣ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਮਾਟੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮਾਟੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਖੁਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਲੋਰੀਆਂ ਦਿੰਦੀ। ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵੀ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

7. ਕਿਸੇ ਕਾਗਜ਼/ਚਾਰਟ 'ਤੇ ਰੁੱਖ ਦਾ ਇੱਕ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਲਿਖੋ ਕਿ ਰੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕੀ-ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ

ਸਾਡਾ ਭੋਜਨ

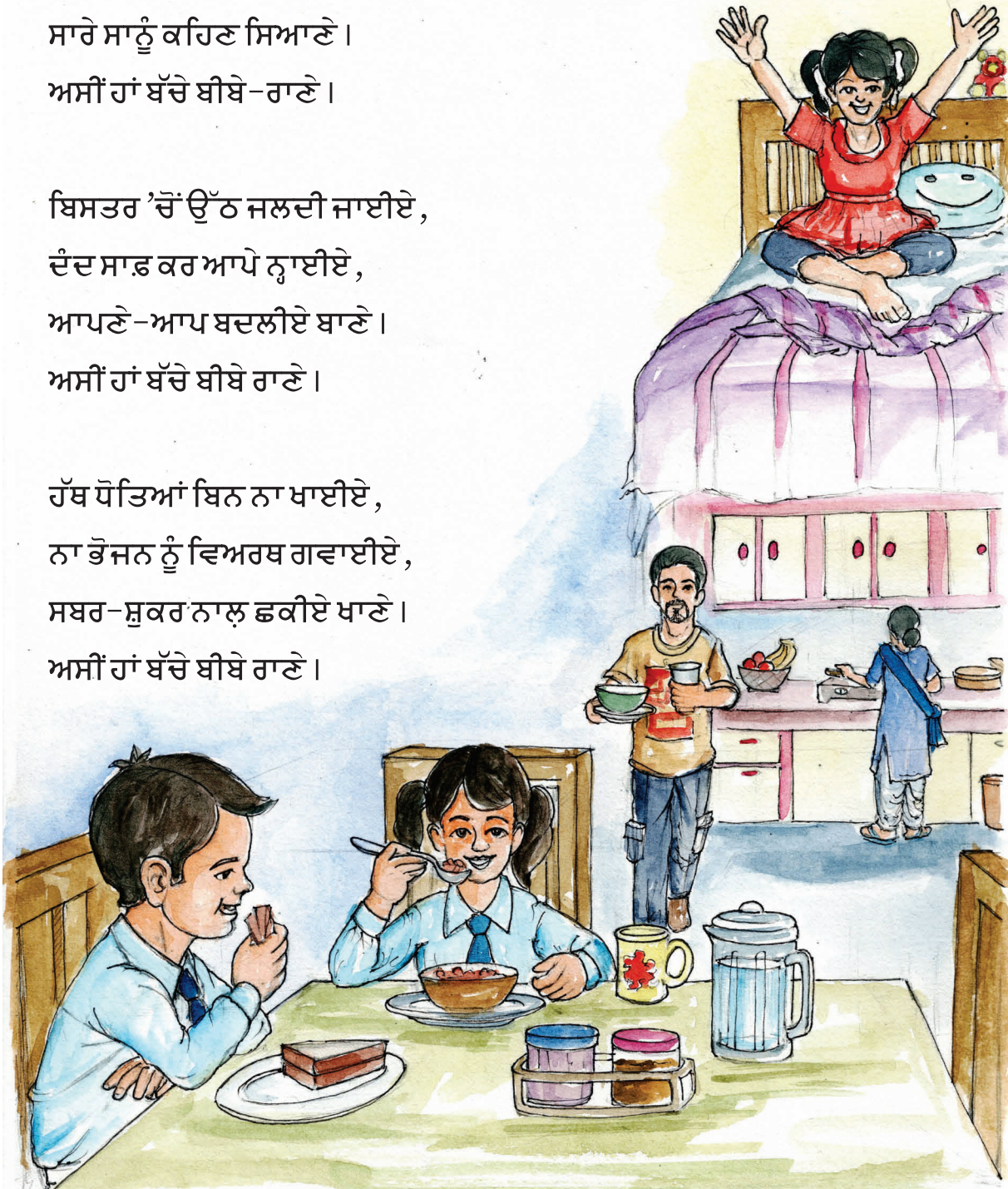

ਸਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿਣ ਸਿਆਣੇ ।
ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਬੀਬੇ-ਰਾਣੇ ।

ਬਿਸਤਰ 'ਚੋਂ ਉੱਠ ਜਲਦੀ ਜਾਈਏ,
ਦੰਦ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਆਪੇ ਨ੍ਹਾਈਏ,
ਆਪਣੇ-ਆਪ ਬਦਲੀਏ ਬਾਣੇ ।
ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਬੀਬੇ ਰਾਣੇ ।

ਹੱਥ ਧੋਤਿਆਂ ਬਿਨ ਨਾ ਖਾਈਏ,
ਨਾ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾਈਏ,
ਸਬਰ-ਸ਼ੁਕਰ ਨਾਲ ਛਕੀਏ ਖਾਣੇ ।
ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਬੀਬੇ ਰਾਣੇ ।

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਬੀਬੇ : ਸਿਆਣੇ

ਬਾਣੇ : ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ

ਸਬਰ : ਧੀਰਜ

ਸ਼ੁਕਰ : ਧੰਨਵਾਦ

ਮਾਤ-ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਈਏ,
ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਵਟਾਈਏ,
ਕੋਈ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਨਿੱਕੇ ਜਾਣੇ।
ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਬੀਬੇ-ਰਾਣੇ।

ਚਾਈਂ-ਚਾਈਂ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਜਾਈਏ,
ਕੰਮ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਮੁਕਾਈਏ,
ਬਾਲ-ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਗਾਈਏ ਗਾਣੇ।
ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਬੀਬੇ-ਰਾਣੇ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਮਹਾਨ ਬਣਾਂਗੇ,
ਭਾਰਤ-ਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਬਣਾਂਗੇ,
ਸਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿਣ ਸਿਆਣੇ।
ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਬੀਬੇ-ਰਾਣੇ।

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਕੀ-ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ?
- ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ?
- 'ਸਬਰ-ਸ਼ੁਕਰ ਨਾਲ ਛਕੀਏ ਖਾਣੇ।' ਇਸ ਸਤਰ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ :

(ੳ) ਬਿਸਤਰ 'ਚੋਂ ਉੱਠ ਜਾਈਏ।

..... ਸਾਫ਼ ਕਰ ਆਪੇ ਨ੍ਹਾਈਏ।

(ਅ) ਚਾਈਂ-ਚਾਈਂ ਨੂੰ ਜਾਈਏ।

ਕੰਮ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਮੁਕਾਈਏ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) 'ਮਾਤ-ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਈਏ।' ਇਸ ਸਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।

.....
.....
.....

(ਅ) ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਾਲ-ਸਭਾ ਕਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੀ-ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

.....
.....
.....

3. ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਬੀਬੇ-ਰਾਣੇ ਅਤੇ ਚਾਈਂ-ਚਾਈਂ ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਾਕ ਬਣਾਓ :

(ੳ) ਚਾਈਂ-ਚਾਈਂ : ਅੰਜਲੀ ਚਾਈਂ-ਚਾਈਂ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਅ) :

(ੲ) :

(ਸ) :

(ਹ) :

4. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਲੈਅਤਮਿਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਜਾਈਏ

.....

.....

.....

.....

(ਅ) ਬਾਣੇ

.....

.....

.....

.....

(ੲ) ਮਾਂ

.....

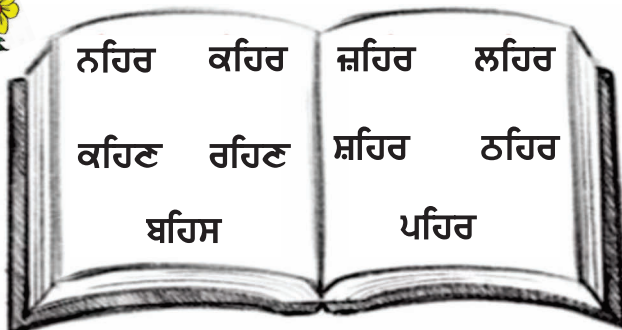
.....

.....

.....

5. ਆਓ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਲਿਖੀਏ :

.....

.....

.....

.....

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

6. ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ :

.....

.....

.....

.....

.....

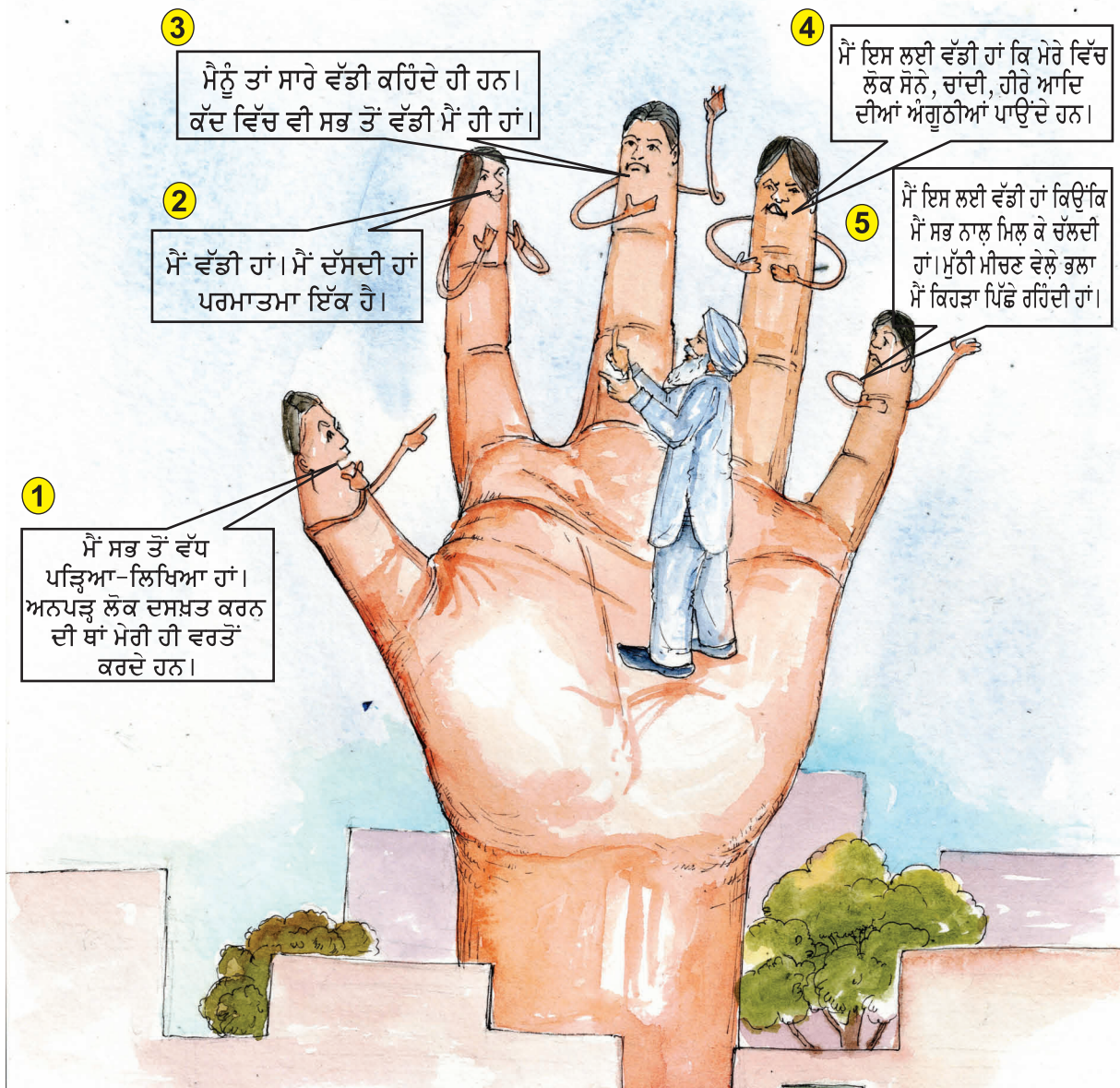
.....

.....

ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਹੋ ਗਈ। ਅੰਗੂਠਾ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, “ਮੈਂ ਸਭ ਉਂਗਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਂ।” ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੀ ਉਂਗਲ ਆਖਣ ਲੱਗੀ, “ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੈਂ ਹਾਂ।” ਬਾਕੀ ਤਿੰਨਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਆਖਿਆ। ਜਦੋਂ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਜਾ ਪੁੱਜੇ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸਭ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, “ਬਈ ਅੰਗੂਠੇ! ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ?”

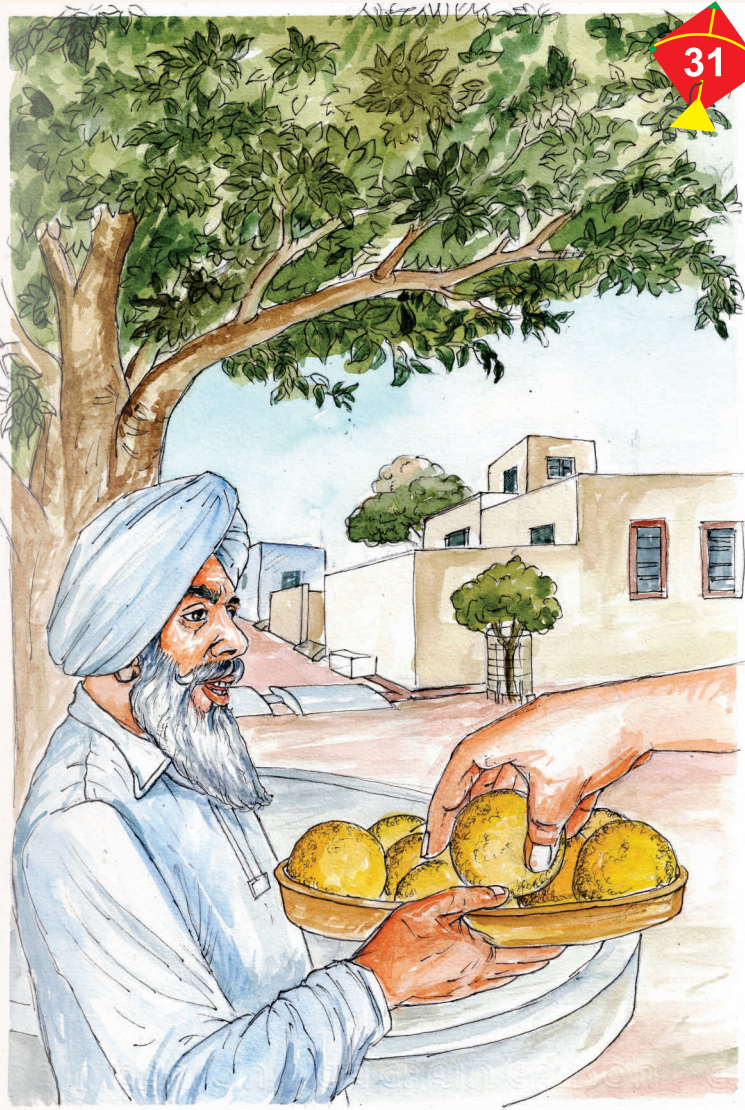

ਪੰਚਾਇਤ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਈ।
ਫਿਰ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਥਾਲੀ
ਵਿੱਚ ਲੱਡੂ ਲੈ ਕੇ ਆਓ।” ਲੱਡੂ
ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ।

ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਪੰਜੇ ਉਂਗਲਾਂ ਨੂੰ
ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਲੱਡੂ ਚੁੱਕਣ
ਲਈ ਕਿਹਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਕੱਲੀ
ਉਂਗਲ ਲੱਡੂ ਨਾ ਚੁੱਕ ਸਕੀ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਪੰਜਾਂ
ਉਂਗਲਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, “ਹੁਣ
ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ ਲੱਡੂ
ਚੁੱਕੋ।” ਪੰਜਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨੇ ਮਿਲ
ਕੇ ਲੱਡੂ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਸਰਪੰਚ ਆਖਣ ਲੱਗਾ,
“ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਲੇ-
ਇਕੱਲੇ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਤੁਸੀਂ

ਲੱਡੂ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲੱਡੂ ਚੁੱਕ
ਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਹੋ ਤਾਂ
ਸਾਰੇ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹੋ।” ਹੁਣ ਗੱਲ ਪੰਜੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ
ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ।

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਪਾਤਰ ਆਏ ਹਨ?
- ਸਾਰੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਪੰਚਾਇਤ ਕੌਲ ਕਿਉਂ ਗਈਆਂ?
- ਜੇਕਰ ਸਾਰੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੌਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ?

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਕੀ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ?

.....

(ਅ) ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਕਿਉਂ ਹੋਈ?

.....

.....

2. ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

(ਕੱਦ ਲੱਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੰਗੂਠੀ ਬਹਿਸ)

(ੳ) ਮੈਂ ਦੱਸਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਹੈ।

(ਅ) ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ।

(ੲ) ਪੰਜੇ ਉਂਗਲਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

(ਸ) ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਈ।

3. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :

(ੳ) ਹੱਥ :

(ਅ) ਦਸਖ਼ਤ :

(ੲ) ਚਾਂਦੀ :

(ਸ) ਸਰਪੰਚ :

4. ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਕਰੋ :

ਉਂਗਲ ਉਂਗਲਾਂ.....	ਪੰਚਾਇਤ	ਸਰਪੰਚ	ਹੱਥ
ਅੰਗੂਠਾ ਅੰਗੂਠੇ.....	ਘੋੜਾ	ਤੋਤਾ	ਦਾਣਾ
ਥਾਲੀ ਥਾਲੀਆਂ.....	ਚੀਚੀ	ਅੰਗੂਠੀ	ਮੁੱਠੀ

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

5. ਸਮੂਹਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ : ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਪਾਠ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਰੋਲ-ਪਲੇਅ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

6. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਦਰਖਤ ਪੰਛੀ ਦਾਣੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਲ਼ ਸਿਆਣਾ
ਫਸ ਉਦਾਸ ਹਿੰਮਤ ਮਿਲ਼ ਕੇ ਏਕਤਾ ਉੱਡ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਡਿਓੜੀ : ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮੁਹਰਲਾ ਕਮਰਾ

ਭੇਸ : ਪਹਿਰਾਵਾ

ਥਾਪੀ ਦਿੱਤੀ : ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ

ਬੀਤ ਗਈ : ਲੰਘ ਗਈ

ਵਛਾਦਾਰ : ਭਰੋਸੇਮੰਦ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਖਾਸ ਡਿਓੜੀ ਅੱਗੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਸ ਉੱਤੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਸਨ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੇਸ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਡਿਓੜੀ ਕੋਲ ਆਏ। ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੌਣ ਹੈ?”

ਮਹਾਰਾਜਾ : ਮੈਂ ਡਿਓੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ : ਤੂੰ ਡਿਓੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਮਹਾਰਾਜਾ : ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੇ।

ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ : ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਮਹਾਰਾਜਾ : ਪਰ ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਸਿਪਾਹੀ ਹਾਂ। ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ : ਤੂੰ ਸਿਪਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਰ ਸਿਪਾਹੀ ਕਨੂੰਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ : ਜੇ ਕੋਈ ਸਰਦਾਰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹੇ ਤਾਂ ਕੀ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਵੇਂਗਾ?

ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ : ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਸਰਦਾਰ ਛੱਡੋ, ਜੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪ ਵੀ ਕਹਿਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿਆਂਗਾ।

ਮਹਾਰਾਜਾ : ਕੀ ਤੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈਂ?

ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ : ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡਿਓੜੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹੇ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਜਦ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਡਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਦਰਬਾਰ ਲੱਗਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਥਾਪੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।”

ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ?
- ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਰੋਕਿਆ?
- ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਥਾਪੀ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਕਹਾਣੀ ਕਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੈ?

.....

(ਅ) ਜਦੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਹੀ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਉਂ ਡਰ ਗਿਆ?

.....

.....

.....

(ੲ) ਤੁਹਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਨਾਇਕ ਕੌਣ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?

.....

.....

.....

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸ ਨੇ ਕਹੇ ਸਨ :

(ੳ) ਤੂੰ ਡਿਓੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ੳ) ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ

(ਅ) ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹਾਂ। (ਅ)

(ੲ) ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ। (ੲ)

3. ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

ਦਿਨ	-	ਰਾਤ
ਚੰਗਾ	-	
ਵੱਡਾ	-	
ਅੰਦਰ	-	
ਖਾਸ	-	

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

4. ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੋ :

ਮਹਾਰਾਜਾ, ਮਹਿਲ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ, ਵਫ਼ਾਦਾਰ, ਇਨਾਮ, ਖੁਸ਼, ਕੰਮ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

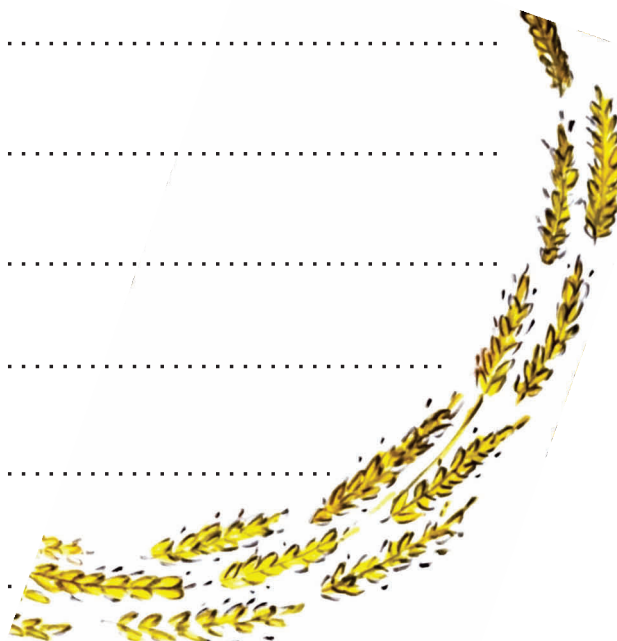
.....

.....

.....

5. ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ :

ਤੋਤਾ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਮਿੱਤਰ,
ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ ਪਿਆਰ ਬੜਾ।
ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਸੀ ਆਉਂਦੇ,
ਉਂਵ ਵੀ 'ਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਸਦਾ।
ਤੋਤਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਵੀਰ-ਕਬੂਤਰ।
ਹੁਣ ਜੇ ਜਾਵੇ ਬਿੱਲੀ ਆ,
ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਲਈਂ ਨਾ ਕਿਧਰੇ,
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਾਊ, ਤੈਨੂੰ ਖਾ।”

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਟਪਕੀ,
ਬਿੱਲੀ ਆਪਣਾ ਦਾਅ ਲਗਾ।
ਮਾਰ ਉਡਾਰੀ ਦੋਵੇਂ ਉੱਡ ਗਏ,
ਬਹਿ ਗਏ ਉਹ ਟਾਹਲੀ 'ਤੇ ਜਾ।
ਡੋ-ਡੋ ਸੀ ਉਹ ਰਹੇ ਬੁਲਾ,
ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਸੀ ਰਹੇ ਚਿੜਾ,
ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ! ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ!
ਡੋ-ਡੋ ਸੀ ਉਹ ਰਹੇ ਬੁਲਾ।

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਸਦਾ : ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆ ਟਪਕੀ : ਅਚਾਨਕ ਆ ਗਈ
ਮੀਚ : ਬੰਦ ਡੋ-ਡੋ : ਅੰਗੂਠਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਚਿੜਾਉਣਾ

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ?
- ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਤੋਤਾ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਉੱਡ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ?
- ਤੋਤਾ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਚਿੜਾਉਣ ਲੱਗੇ?
- ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਤੋਤੇ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਦਾ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕੀ ਸੀ?

.....

(ਅ) ਤੋਤੇ ਨੇ ਕਬੂਤਰ ਨੂੰ ਕੀ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?

.....

.....

(ੲ) ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਤੋਤਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਵੀਰ ਕਬੂਤਰ!

ਹੁਣ ਜੇ ਜਾਵੇ ਬਿੱਲੀ ਆ,

ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਲਈਂ ਨਾ ਕਿਧਰੇ,

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਾਊ, ਤੈਨੂੰ ਖਾ।”

2. ਠੀਕ ਵਾਕਾਂ ਅੱਗੇ ਠੀਕ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਗ਼ਲਤ ਵਾਕਾਂ ਅੱਗੇ ਗ਼ਲਤ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਓ :

(ੳ) ਤੋਤੇ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ।

☐

(ਅ) ਤੋਤਾ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

☐

(ੲ) ਬਿੱਲੀ ਨੇ ਕਬੂਤਰ ਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ।

☐

(ਸ) ਤੋਤਾ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਉੱਡ ਕੇ ਨਿੰਮ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ।

☐

ਆਓ ਕਰੀਏ

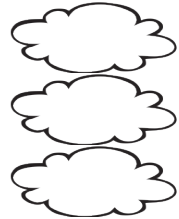
ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਠੀਕ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਠੀਕ (✓) ਅਤੇ ਗਲਤ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗਲਤ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਓ :

(ੳ) ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਤੁਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਪੀਲੀ ਬੱਤੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੌੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ੲ) ਲਾਲ ਬੱਤੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਰੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਅਨਮ ਅਤੇ ਅਰਮਾਨ ਦੇ ਭੂਆ ਜੀ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ?

.....
.....

(ਅ) 'ਜ਼ੈਬਰਾ-ਕ੍ਰਾਸਿੰਗ' ਦਾ ਕੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੈ?

.....
.....

(ੲ) ਦੋਵੇਂ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਉਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ?

.....
.....
.....
.....

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਲਿੰਗ ਬਦਲ ਕੇ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :

ਪਿਤਾ	: ਮਾਤਾ	ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪੁਲਿਸ ਵਿੱਚ ਹਨ।
ਮਾਮਾ	:	
ਦਾਦੀ	:	
ਭੈਣ	:	

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਖੇਡ

4. ਪਹਿਲੀ ਧੁਨੀ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖੋ :

ਪੈ			ਟੈਂ			
ਰਿ			ਸਾ			

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

5. ਸਮੂਹਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ : ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਪਾਠ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਰੋਲ-ਪਲੇਅ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।

6. ਬੋਲਾਂ ਮੈਂ, ਲਿਖੋ ਤੁਸੀਂ :

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

7. ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਲਾਈਟਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੋ :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ਦੀਪੂ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬੱਸ ਫੋਨ 'ਤੇ ਖੇਡਦਾ ਰਹੇ। ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮੰਮੀ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲਈ ਉਠਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੰਮੀ! ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਦਿਓ।” ਉਸ ਦੇ ਮੰਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ, “ਮੈਂ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਨਾਲ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ, ਤੂੰ ਖੇਡੇਗਾ ਵੀ ਕਿਸ ਨਾਲ਼?” ਪਰ ਦੀਪੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੈਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਖੇਡਦਾ ਰਹਾਂਗਾ ਪਰ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਦਿਓ।” ਦੀਪੂ ਦੀ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀਪੂ ਦੀ ਮੰਮੀ ਨੇ ਦੀਪੂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਦਿੱਤੀ

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਮੰਡਲਾਉਣਾ : ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣਾ

ਵਿਹਲ : ਵਾਧੂ ਸਮਾਂ

ਜ਼ਿੰਦ : ਅੜੀ

ਰਖਵਾਲੀ : ਰਾਖੀ

ਤਰਲਾ : ਮਿੰਨਤ

ਅਤੇ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖੀ ਕਿ ਉਹ ਮੋਬਾਈਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖੇਡੇਗਾ। ਦੀਪੂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੱਜ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਨਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਉਹ ਭੱਜਾ-ਭੱਜਾ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਮਧੂ-ਮੱਖੀਆਂ ਫੁੱਲਾਂ 'ਤੇ ਮੰਡਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੀਪੂ ਨੇ ਇੱਕ ਮੱਖੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਪਿਆਰੀ ਮੱਖੀ! ਆ ਜਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਖੇਡ।” ਮੱਖੀ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਨਾ, ਬਈ ਨਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਖੇਡਣ ਦਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਦ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੈ,” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮਧੂ-ਮੱਖੀ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਲੱਗ ਗਈ।

ਫਿਰ ਦੀਪੂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਮੋਤੀ 'ਤੇ ਪਈ ਜਿਹੜਾ ਤੇਜ਼-ਤੇਜ਼ ਭੱਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੀਪੂ ਨੇ ਮੋਤੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਆ ਜਾ, ਮੋਤੀ! ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ ਖੇਡੀਏ।” ਅੱਗੋਂ ਮੋਤੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਇਹ ਖੇਡਣ ਦਾ ਠੀਕ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੋਤੀ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਦੀਪੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇੱਕ ਚਿੜੀ ਵੱਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਚੁੰਝ ਵਿੱਚ ਤੀਲ੍ਹਾ ਫੜੀ ਉੱਡਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੀਪੂ ਨੇ ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਆ ਭੈਣੇ, ਚਿੜੀਏ! ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ ਖੇਡੀਏ।” ਚਿੜੀ ਨੇ ਇਕਦਮ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰ ਖੁਰਕਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਪਣਾ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਕੰਮ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਚਿੜੀ ਫੁਰਰ ਕਰ ਕੇ ਉੱਡ ਗਈ।

ਦੀਪੂ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕੀੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੇ ਦਾਣੇ ਚੁੱਕੀ ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੀਪੂ ਨੇ ਹੁਣ ਕੀੜੀਆਂ ਦਾ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ, “ਆ ਜੋ, ਨਿੱਕੀਓ ਕੀੜੀਓ! ਕੁਝ ਪਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਖੇਡ ਲਵੋ! ਮੇਰਾ ਖੇਡਣ ਨੂੰ ਬੜਾ ਜੀਅ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।” ਕੀੜੀਆਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਸਾਡਾ ਇਹ ਭੋਜਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੋਜਨ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵਿਹਲ ਕਿੱਥੇ?” ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕੀੜੀਆਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲੇ ਤੁਰੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਦੀਪੂ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋਇਆ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮੀਂ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਕੱਲਾ ਉਹ ਹੀ ਵਿਹਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਇਕੱਲਾ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮੰਮੀ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਦੀਪੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਸਾਰ ਕਿਹਾ, “ਮੰਮੀ! ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੰਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਦੇ ਸਿਰਫ ਖੇਡਣ ਲਈ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਲਵਾਂਗਾ।”

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਦੀਪੂ ਕਿਹੜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ?
- ਚਿੜੀ ਨੇ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਲ੍ਹਣਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ?
- ਮਧੂ-ਮੱਖੀਆਂ ਨੇ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ?
- ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਦੀਪੂ ਨੇ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੀਪੂ ਨੂੰ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਮਿਲਿਆ?

.....
.....

(ਅ) ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦੀਪੂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ?

.....
.....

(ੲ) ਕੀੜੀਆਂ ਭੋਜਨ ਕਿਉਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ?

.....
.....

(ਸ) ‘ਹਰ ਕੰਮ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।’ ਇਹ ਕਿਸ ਨੇ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ?

.....
.....

2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣ ਕੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

(ਆਲ੍ਹਣਾ, ਤਰਲਾ, ਅਨਾਜ, ਮੰਡਲਾ)

(ੳ) ਮਧੂ-ਮੱਖੀਆਂ ਫੁੱਲਾਂ ‘ਤੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

(ਅ) ਚਿੜੀ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ।

(ੲ) ਦੀਪੂ ਨੇ ਕੀੜੀਆਂ ਦਾ ਕੀਤਾ।

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਚਨ ਬਦਲ ਕੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :

ਚਿੜੀ : ਚਿੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਉੱਡ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕੀੜੀ :

ਮੱਖੀ :

ਤਿਤਲੀ :

4. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ੜਾ	ਕੀ	ਮ	ਤੀ				
ਚਿ	ੜੀ	ਜ਼ਿ	ਜੀ				
ਸ਼	ਹਿ	ਦ	ਕੰ				
ਆ	ਲੁ	ਣਾ	ਮ				

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

5. ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਕੀ-ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਇਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੋ :

6. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਸਵੀਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵਾਕ/ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਓ :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

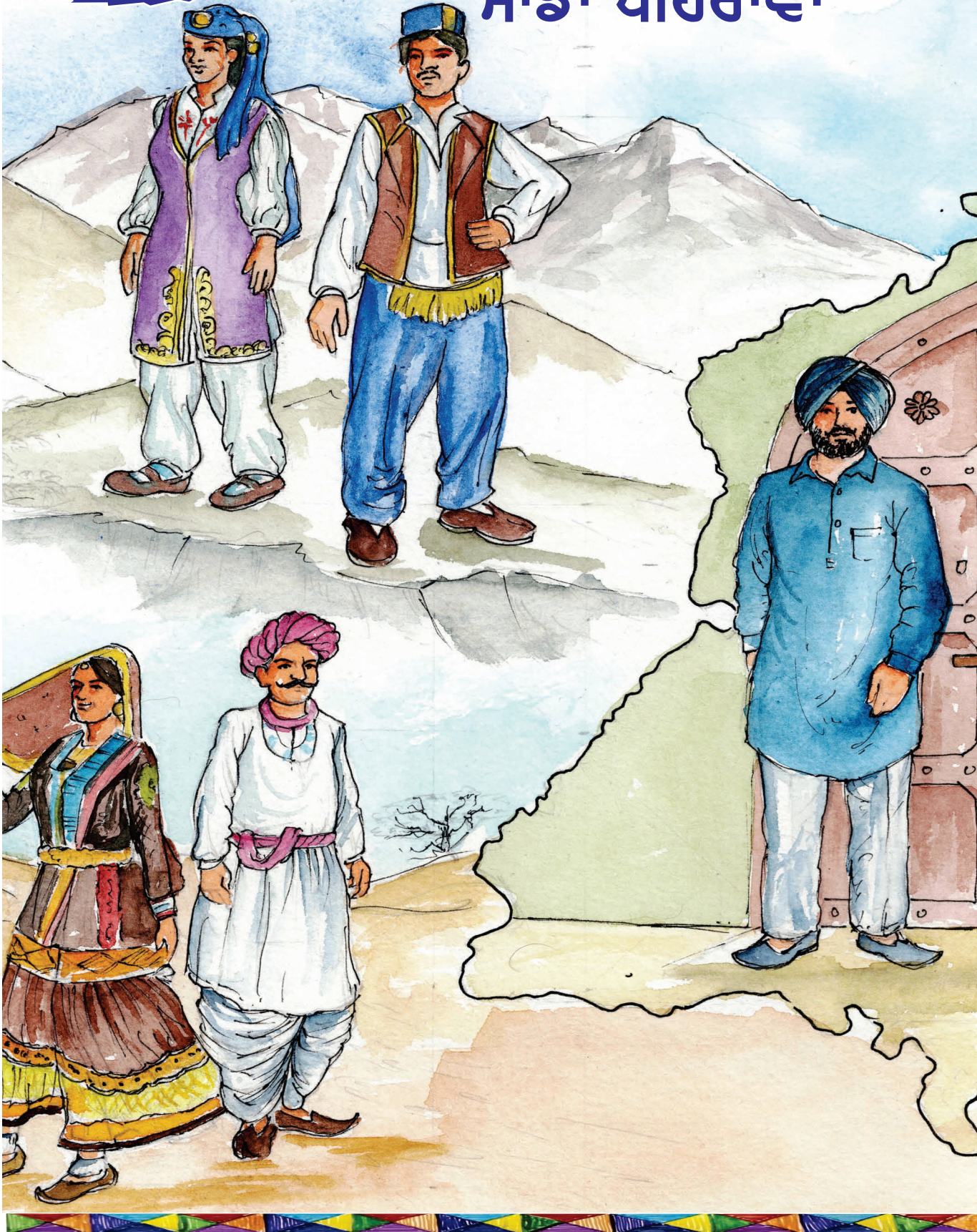
.....

.....

ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ਼ ਗੱਲਾਂ

ਸਾਡਾ ਪਹਿਰਾਵਾ

ਰੇਲਗੱਡੀ ਆਈ
ਵੇਖੋ ! ਰੇਲਗੱਡੀ ਆਈ।
ਗੱਡੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ
ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਈ।

ਇੰਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸੀਂ,
ਤੇਜੇ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾਇਆ।
ਛੋਟੀ ਰੇਸ਼ਮਾ ਦਾ ਡੱਬਾ,
ਗਾਰਡ ਦਾ ਬਣਾਇਆ।

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਆਏ
ਵਿੱਕੀ, ਅਵਤਾਰ।
ਉਹਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲਈ
ਅਸੀਂ ਦੇਵਕੀ ਖਲ੍ਹਾਰ।

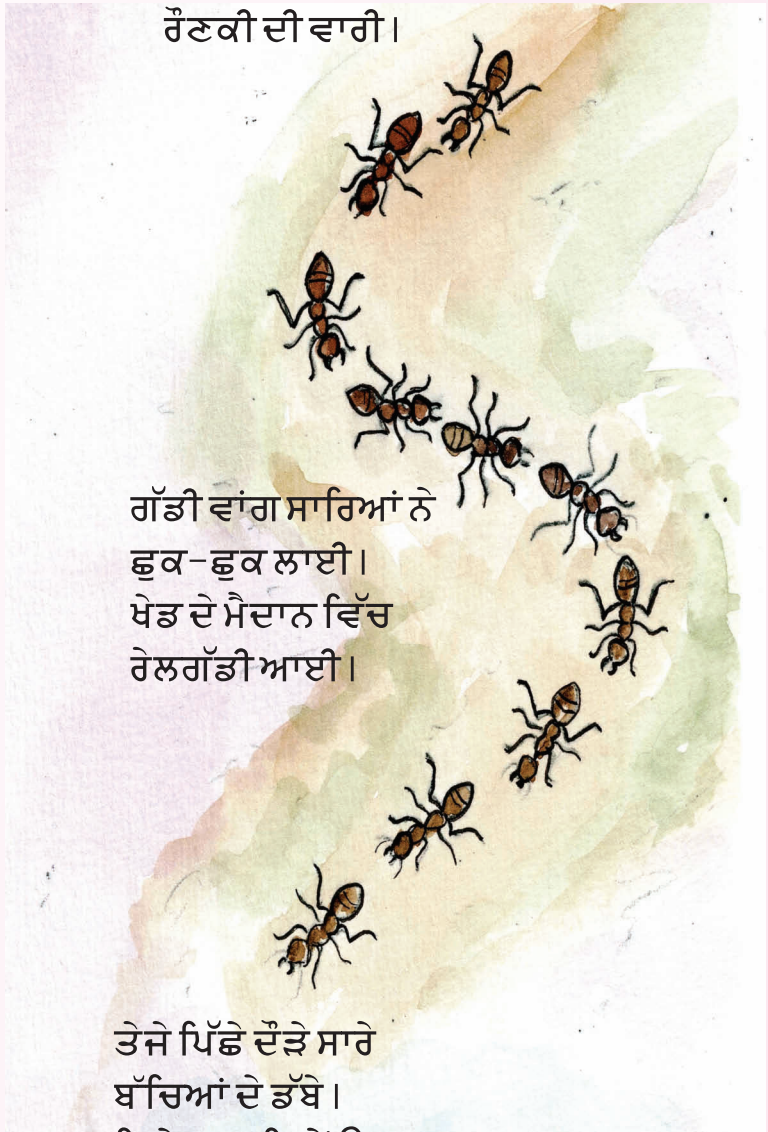
ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗਈ
ਮਿੰਦਰੂ ਖਲ੍ਹਾਰੀ।
ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਆਈ
ਰੋਣਕੀ ਦੀ ਵਾਰੀ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਫੜੇ
ਇੱਕ-ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਝੱਗੇ।
ਬਣ ਗਈ ਕਤਾਰ ਸਾਡੀ
ਗੱਡੀ ਵਾਂਗ ਲੱਗੇ।

ਗਾਰਡ ਬਣ ਰੇਸ਼ਮਾ ਨੇ
ਝੰਡੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ।
ਕੂਕ ਮਾਰ ਤੇਜੇ ਨੇ
ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਭਜਾਇਆ।

ਗੱਡੀ ਵਾਂਗ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ
ਛੁਕ-ਛੁਕ ਲਾਈ।
ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ
ਰੇਲਗੱਡੀ ਆਈ।

ਤੇਜੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜੇ ਸਾਰੇ
ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਡੱਬੇ।
ਰਿੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਇਵੇਂ ਉਹ
ਹਝੋਕਾ ਵੀ ਨਾ ਲੱਗੇ।

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਰੇਲਗੱਡੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? • ਤੁਸੀਂ ਰੇਲਗੱਡੀ ਕਿੱਥੋਂ-ਕਿੱਥੋਂ ਵੇਖੀ ਹੈ? • ਗਾਰਡ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ 'ਤੇ ਗੋਲਾ ਲਾਓ :

(ੳ) ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਕੀ ਬਣਾਇਆ?

1. ਜਹਾਜ਼

2. ਗੱਡਾ

3. ਰੇਲਗੱਡੀ

4. ਇੰਜਣ

(ਅ) ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਗਾਰਡ ਕੌਣ ਬਣਿਆ?

1. ਰੇਸ਼ਮਾ

2. ਮਿੰਦਰੋ

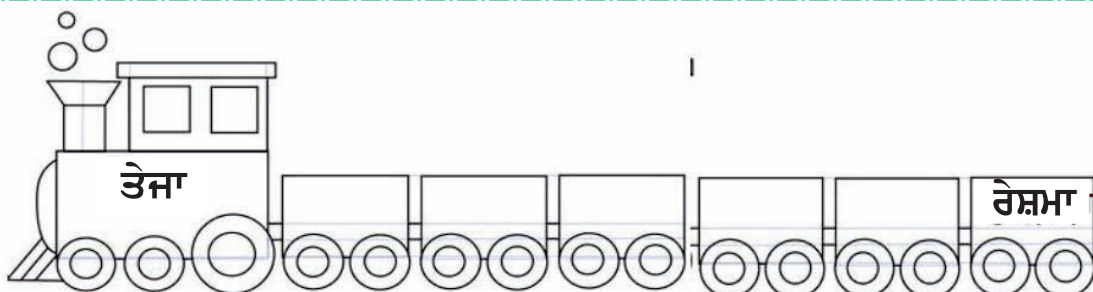
3. ਤੇਜਾ

4. ਦੇਵਕੀ

2. 'ਗੱਡੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾਈ।' ਇਸ ਸਤਰ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

.....
.....

3. ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਮਨਪਸੰਦ ਰੰਗ ਭਰੋ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਢੁਕਵੇਂ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਖੇਡ

4. ਦੱਸੋ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਓ :

ਦੌੜੇ

ਝੱਗੇ

ਕਤਾਰ

ਕੂਕ

ਕਮੀਜ਼

ਚੀਕ

ਭੱਜੇ

ਲਾਈਨ

5. ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਹੋ? ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਇਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

6. ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਉਹ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਹਨ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਣਕ ਅਤੇ ਜੀਰੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜੇ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਹੀ ਮਹਿਕ ਉੱਠਿਆ। ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਦੇਖਣ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੀ ਖੇਤ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

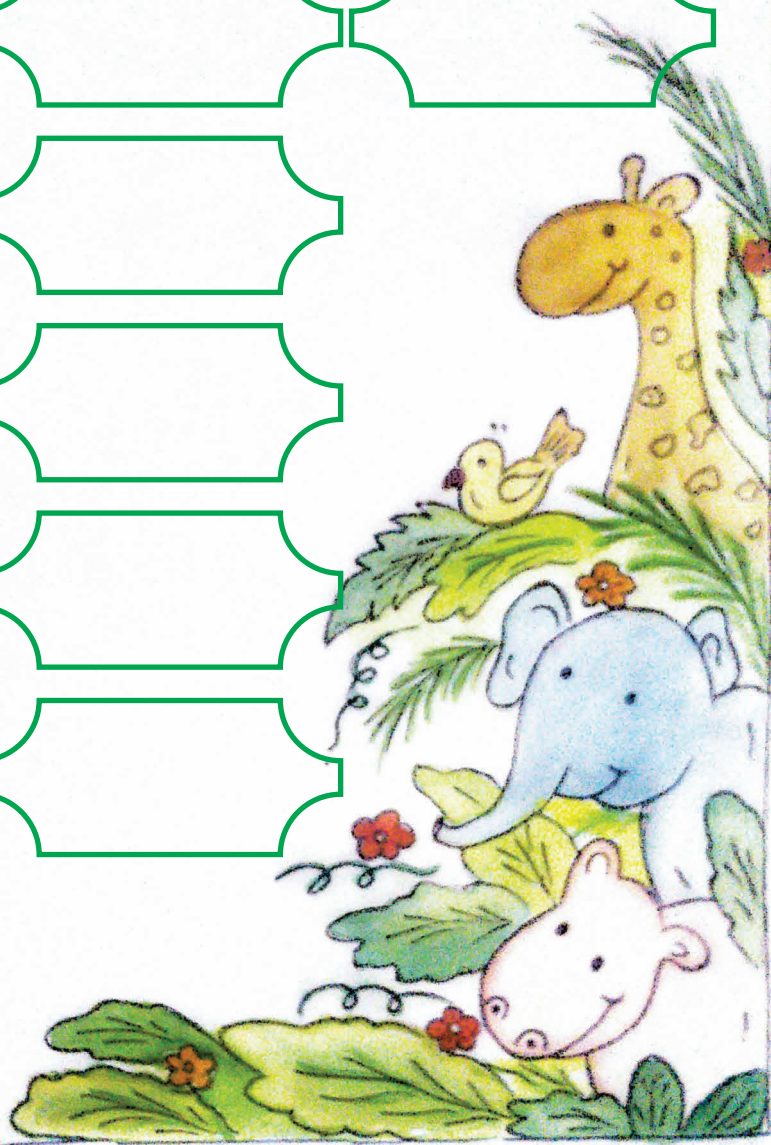

7. ਸ਼ਬਦ ਅੰਤਾਕਸ਼ਰੀ

ਰੇਲਗੱਡੀ

ਡੱਬਾ

ਬਲਦ

ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਸਵੇਰੇ ਸਵਖਤੇ ਉੱਠਦੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਦੋ ਗਲਾਸ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਦੀ,
“ਦਾਦੀ-ਮਾਂ! ਲੋਕੀਂ ਸਵੇਰੇ ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪੀਂਦੇ ਹੋ!”

ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਆਖਦੇ, “ਮੇਰੀਏ ਬੱਚੀਏ! ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਲਈ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਪੀਣ ਵਾਲ਼ਾ ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।”

ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ। ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਪੁੱਛਦੇ, “ਭਾਈ! ਪਾਣੀ
ਭਰ ਲਿਆ ਹੈ? ਵੇਖੋ, ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?”

ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, “ਬੈਠ ਜਾਓ, ਪਹਿਲਾਂ ਜਲ ਛਕੋ।”

ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਬੜੇ ਸਫ਼ਾਈ-ਪਸੰਦ ਹਨ। ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਹੱਥ
ਧੋਂਦੇ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਕਿ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਹਨ।

ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, “ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।”

ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਧੋਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦੇ। ਉਹ ਆਖਦੇ, “ਇੰਞ ਕਰਨ ਨਾਲ਼ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿੱਕੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।”

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਹਰਜੋਤ, ਭਲਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?”

ਮੈਂ ਝੱਟ ਆਖਿਆ, “ਰੁਪਈਏ।”

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾਂਹ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ।

ਮੈਂ ਆਖਿਆ, “ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ।”

ਉਹਨਾਂ ਫਿਰ ਨਾਂਹ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ।

ਫਿਰ ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਹਰਜੋਤ, ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਹਵਾ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਵੇਂਗੀ।”

“ਉਹ ਕਿਉਂ, ਦਾਦੀ-ਮਾਂ?”

“ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਜੇ ਹਵਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕਹਾਣੀ ਖ਼ਤਮ। ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਵੀ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

ਮੈਨੂੰ ਚੁੱਪ ਬੈਠੀ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੈ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਤੇ ਰੁੱਖ-ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੈ।”

“ਠੀਕ ਹੈ ਦਾਦੀ-ਮਾਂ! ਹੋਰ ਦੱਸੋ।” ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਧੀਏ! ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ੀ ਕਦੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ?”

“ਦੱਸੋ, ਦਾਦੀ-ਮਾਂ!”

“ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟੂਟੀ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਦੰਦ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ। ਤੇਰੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਨਾਲ਼ ਕੱਪੜੇ ਧੋਂਦੇ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ।”

“ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਦਾਦੀ-ਮਾਂ!” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲੇ, “ਮੇਰੀ ਲਾਡਲੀ ਧੀਏ! ਨ੍ਹਾਉਣ ਨਾਲ਼ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦੋਵੇਂ ਖਿੜ ਉੱਠਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।”

“ਦਾਦੀ-ਮਾਂ! ਜੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ?” ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ।

“ਧੀਏ! ਸੁੱਖ ਬੋਲ। ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ-ਬੂੰਦ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।”

ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ?
- ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣਾ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ?
- ਅਜਿਹੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਹਨ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ?
- ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੀ-ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ?

ਉਦਾਸ ਮਨ ਨਾਲ਼ ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਪਿੰਜਰਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਤੋਤਾ ਫੁਰਰ ਕਰਕੇ ਉੱਡਿਆ ਤੇ ਦਰਖ਼ਤ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਆਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ? ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਭੇਤ ਹੈ?” ਤੋਤੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਤੋਹਫ਼ਾ (ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ) ਉਸ ਬੁੱਢੇ ਤੋਤੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿੱਚੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਪਿੰਜਰੇ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਨਾਲ਼ੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਹਵਾ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।”

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝ ਆਇਆ?
- ਤੋਤੇ ਨੇ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਤੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ?
- ਬੁੱਢੇ ਤੋਤੇ ਨੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਕਿਵੇਂ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- ਕੀ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਠੀਕ ਹੈ? ਜੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾਂਹ ਤਾਂ ਕਿਉਂ?

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਗੋਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਜਵਾਬ 'ਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ :

(ੳ) ਵਪਾਰੀ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ?

ਘਰ ☐ ਖੇਤ ☐ ਦੂਰ ☐ ਸਕੂਲ ☐

(ਅ) ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਕੀ ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ?

ਬਿੱਲੀ ☐ ਤੋਤਾ ☐ ਸ਼ੇਰ ☐ ਮੁਰਗੀ ☐

(ੲ) ਤੋਤੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤੀ?

ਵਪਾਰੀ ਨੇ ☐ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠੂ ਨੇ ☐ ਬੁੱਢੇ ਤੋਤੇ ਨੇ ☐ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ☐

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(ੳ) ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਤੋਤੇ ਦਾ ਕੀ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ?

.....

(ਅ) ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ?

.....

(ੲ) ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਪਾਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਦੇ?

.....

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

ਖਰੀਦਣਾ

ਵੇਚਣਾ

ਆਉਣਾ

.....

ਪੁੱਛਣਾ

.....

ਉੱਠਣਾ

.....

4. ਉਹਨਾਂ ਪੰਛੀਆਂ / ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਦੇਖੇ ਹਨ :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪੈਰੀਂ ਬਿੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭੋ, ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

6. ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਓ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੋਤਾ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਕੋਲ਼ ਜੰਗਲ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

7. ਕਿਸੇ ਚਾਰਟ / ਗੱਤੇ ਆਦਿ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਕੋਈ ਵੀ ਪੰਛੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਓ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੋਹਨਦਾਸ ਕਰਮਚੰਦ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ਼ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਆਓ! ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ।

ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਬੁਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗ਼ਲਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ ਚੁਰਾਇਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗ਼ਲਤੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗ ਲੈਣਗੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ਼ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਵੈ-ਮਾਣ ਨੂੰ ਠੇਸ ਲੱਗੇਗੀ। ਬਹੁਤ ਸੋਚਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗ਼ਲਤੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਿਆਨ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗ਼ਲਤੀ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਬਣਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ।

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ - ਅਰਥ

ਅਸੂਲ : ਨਿਯਮ
ਪ੍ਰਣ : ਇਰਾਦਾ

ਠੇਸ : ਸੱਟ
ਗੁਨਾਹ : ਗ਼ਲਤੀ

ਹਿੰਮਤ : ਹੌਸਲਾ
ਸਫਲ : ਕਾਮਯਾਬ

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਿਮਾਰ ਸਨ। ਬਿਮਾਰੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਡਰ ਨਾਲ਼ ਕੰਬਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਜੀ ਦੇ ਕੋਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋ ਪਏ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਲੇਟੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਪਾੜ ਦਿੱਤੀ। ਪਿਤਾ ਦੇ ਅੱਥਰੂਆਂ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਨਾ ਕਦੇ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਆਏ। ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਬੋਲੇ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਗਲਤ ਲਿਖਿਆ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ਼ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ਼ ਬੈਠੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਨਕਲ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਪਛਤਾਵਾ ਰਿਹਾ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕਿਧਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਸ ਗਈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਾਸਤੇ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਦਾ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇਸ ਜਾਣ ਤੱਕ ਪੱਕੀ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਲਾਇਤ ਤੋਂ ਵਕਾਲਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਗਏ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ਼ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਮੋਤੀਆਂ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਦੇਖੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ੈ-ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ਼ ਆਪਣੀ ਲਿਖਾਈ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਲਿਖਾਈ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿੱਦਿਆ ਅਧੂਰੀ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਲਿਖਣ ਦਾ ਢੰਗ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਧਿਆਨ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਵੱਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੂਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ ਸਨ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਹਨਾਂ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਤੇ ਆਦਰ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?
- ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਨਕਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ?
- ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਘਟਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(ੳ) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਿੱਦਿਆ ਅਧੂਰੀ ਹੈ?

.....

.....

(ਅ) ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ?

.....

(ੲ) ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ?

.....

2. ਸਹੀ ਵਾਕ ਅੱਗੇ 'ਸਹੀ' ਅਤੇ ਗਲਤ ਵਾਕ ਅੱਗੇ 'ਗਲਤ' ਲਿਖੋ :

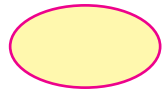
(ੳ) ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ।

(ਅ) ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਲਈ ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗੀ।

(ੲ) ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ

3. ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪੈਰੀਂ 'ਹ' ਅਤੇ ਪੈਰੀਂ 'ਵ' ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਪੜ੍ਹਾਈ

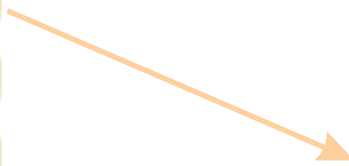

4. ਦੱਸੋ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਓ :

72

ਸਫਲ
ਚਿੱਠੀ
ਅੱਥਰੂ
ਪਰਦੇਸ
ਨੁਕਸ

ਖਤ
ਹੰਝੂ
ਕਾਮਯਾਬ
ਕਮੀ
ਵਿਦੇਸ਼

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

5. ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਮਾਫੀ ਕਿਵੇਂ ਮੰਗੀ ਸੀ :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

6. ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ।

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ - ਅਰਥ

ਉਗਲੇ : ਪੈਦਾ ਕਰੇ

ਧਾਰਾ : ਵਹਿਣ

ਦਾਤਾਂ : ਸੁਗਾਤਾਂ

ਨਿਰਮਲ : ਸੁੱਧ/ਮੈਲਾ ਰਹਿਤ

ਮੇਵੇ : ਸੁੱਕੇ ਫਲ

ਕੱਜੇ : ਢਕੇ

ਦੇਸ ਹੈ ਸਾਡਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ,
ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਸ਼ਾਨ।

ਸਾਡਾ ਦੇਸ ਹੈ ਜੱਗ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ,
ਇਹਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰਾ।

ਇਹਦੇ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਨੇ ਖੇਤ,
ਸੋਨਾ ਉਗਲੇ ਇਹਦੀ ਰੇਤ।

ਗੰਗਾ, ਜਮਨਾ, ਸਤਲੁਜ ਪਿਆਰਾ,
ਵਗਦੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਦੀ ਧਾਰਾ।

ਉੱਤਰ ਬੰਨੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹਿਮਾਲਾ,
ਅਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ।

ਗੋਦੀ ਇਹਦੀ ਮਿੱਠੇ ਮੇਵੇ,
ਮਿੱਠੇ ਮੇਵੇ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਵੇ।

ਸਿਖਰ ਏਸ ਦੇ ਬਰਫ਼ਾਂ ਕੱਜੇ,
ਦਾਤਾਂ ਦੌਂਦਾ ਕਦੇ ਨਾ ਰੱਜੇ।

ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਜਾਨ ਘੁਮਾਈਏ,
ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਈਏ।

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?
- ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ?
- ‘ਗੋਦੀ ਇਹਦੇ ਮਿੱਠੇ ਮੇਵੇ’ ਸਤਰ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(ੳ) ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਕਿਹੜਾ ਪਰਬਤ ਹੈ?

.....

(ਅ) 'ਸੋਨਾ ਉਗਲੇ ਇਹਦੀ ਰੇਤ' ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

.....

.....

(ੲ) ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਵਗਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।

.....

.....

2. ਸਤਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੋ :

(ੳ) ਸਾਡਾ ਦੇਸ ਹੈ ਜੱਗ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ,

.....

.....

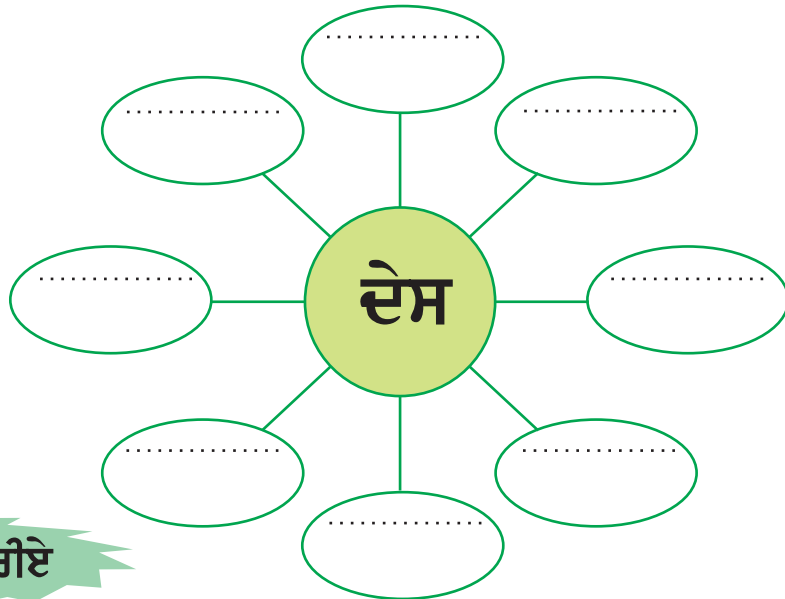
(ਅ) ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਜਾਨ ਘੁਮਾਈਏ,

.....

.....

3. 'ਦੇਸ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ :

ਆਉ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਕਰੀਏ

4. ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਸਹੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

..... ਸਦੇ : ਵੇਸ਼

.....

.....

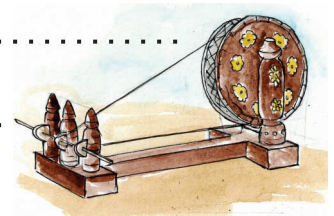
.....

.....

.....

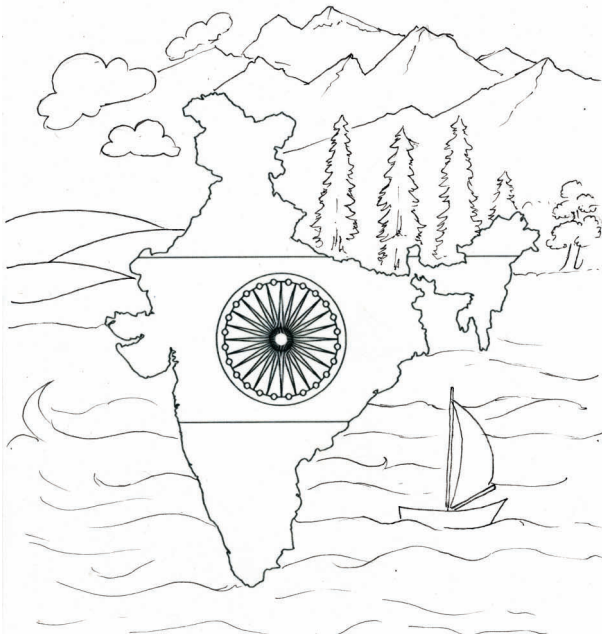
.....

5. ਸਮੂਹਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ : ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ/ਸ਼ਹਿਰ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

6. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ/ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੋ :

ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ਼ ਗੱਲਾਂ

ਸਾਡੇ ਲੋਕ - ਨਾਚ

ਚੂਹਾ, ਖਰਗੋਸ਼ ਤੇ ਕੁੱਤਾ ਤਿੰਨ ਦੋਸਤ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸੜਕ ਕੰਢੇ ਖੜ੍ਹੇ ਇੱਕ ਸਾਈਕਲ ਉੱਤੇ ਪਈ। ਉਹਨਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਝੂਟੇ ਲਈਏ।

ਖਰਗੋਸ਼ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਸੀਟ ਉੱਤੇ ਹੈਂਡਲ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਹ ਪੈਡਲ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਚੂਹਾ ਹੈਂਡਲ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਕੁੱਤਾ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸਾਈਕਲ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਤਿੰਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਗਾਣੇ ਗਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਅਜੇ ਕੁਝ ਹੀ ਦੂਰ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸਾਈਕਲ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਉਲਟ ਗਿਆ। ਤਿੰਨੋਂ ਉੱਛਲ ਕੇ ਦੂਰ ਜਾ ਡਿੱਗੇ ਤੇ ਲੱਗੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨ। ਫਿਰ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਝਾੜੀ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ?

ਖਰਗੋਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਸਿੱਧਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।” ਉਹ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਪਰ ਸਾਈਕਲ ਸਰਕਿਆ ਤੱਕ ਨਾ। ਚੂਹਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਤੂੰ ਪਾਸੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਸਿੱਧਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।” ਚੂਹਾ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ ਪਰ ਸਾਈਕਲ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।

ਤਿੰਨੋਂ ਰਲ਼ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।” ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਰਲ਼ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਈਕਲ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਵਾਰੀ ਸੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਪੱਥਰ ਪਾਸੇ ਹਟਾਉਣ ਦੀ। ਐਤਕੀਂ ਫਿਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤਰਿਆ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਲੱਗਾ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲਾਉਣ। ਪੱਥਰ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕੇ ਹੀ ਨਾ। ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਥੱਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਚੂਹੇ ਨੇ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰੀ, “ਵੱਡਾ ਪਹਿਲਵਾਨ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪੱਥਰ ਪਾਸੇ ਹਟਾ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। “ਹਈ ਸ਼ਾਅ!” ਕਹਿ ਕੇ ਲੱਗਾ ਚੂਹਾ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਧੱਕਣ। ਪੱਥਰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭੇਰਾ ਵੀ ਨਾ ਸਰਕਿਆ।

ਕੁੱਤਾ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ਼ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਗੱਲ ਸੁਣੋ, ਇਹ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਣਾ। ਆਓ, ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਤਿੰਨੋਂ ਰਲ਼ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਈਏ ਤੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਹਟਾਈਏ।” ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਰਲ਼ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਤਿੰਨੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸਨ।

ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਫੇਰ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਚੂਹਾ ਹੈਂਡਲ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਕੁੱਤਾ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਫੇਰ ਤੋਂ ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਨੱਚ-ਟੱਪ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿੰਨੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਸਨ, ਇਹ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਝੂਟੇ!

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ-ਕੀ ਹੋਇਆ?
- ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ?
- ਤੁਹਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਇਕ ਕੌਣ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਅੱਗੇ ਠੀਕ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਓ :

(ੳ) ਤਿੰਨ ਦੋਸਤ ਸਾਈਕਲ ਕਿੱਥੇ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ?

ਖੇਤ ਵਿੱਚ

ਸੜਕ 'ਤੇ

ਗਲੀ ਵਿੱਚ

ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ

(ਅ) ਸਾਈਕਲ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਟਕਰਾਇਆ?

ਰੁੱਖ ਨਾਲ

ਕੰਧ ਨਾਲ

ਪੱਥਰ ਨਾਲ

ਇੱਟ ਨਾਲ

(ੲ) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਥਰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ?

ਚੂਹੇ ਨੇ

ਖਰਗੋਸ਼ ਨੇ

ਕੁੱਤੇ ਨੇ

ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ

2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(ੳ) ਤਿੰਨ ਦੋਸਤ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਸਨ?

.....

.....

(ਅ) ਸਾਈਕਲ ਕਿਵੇਂ ਉਲਟ ਗਿਆ?

.....

(ੲ) ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ?

(ਸ) ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਕੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :

ਉੱਚੀ ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਾਚੀ ਹੌਲੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੂਰ

ਸਿੱਧਾ

ਦੋਸਤ

ਅੱਗੇ

4. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

ਵਿਸਮਾਦ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ

..... ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ। ਉੱਤੇ ਮੰਡਲਾਉਂਦੀਆਂ

..... ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਦਾ ਮਨ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ। ਅਤੇ

..... ਉਸ ਦੇ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰੋਜ਼

..... ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਠਦਾ ਅਤੇ ਲਈ ਆਪਣੇ

..... ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਪਾਉਂਦਾ।

ਵਿਸਮਾਦ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਵਿੱਚ ਵੀ
 ਰੱਖਦਾ। ਜਦੋਂ ਪੰਛੀ ਚੁਗਦੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਤਾਂ
 ਵਿਸਮਾਦ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ।

ਫੁੱਲਾਂ, ਮੋਰ, ਪੰਛੀਆਂ, ਪੀਂਦੇ, ਪੜ੍ਹਦਾ, ਤੋਤਾ, ਸੂਰਜ, ਦਾਣੇ, ਪੰਛੀ
 ਪਾਣੀ, ਭਾਂਡੇ, ਤਿਤਲੀਆਂ, ਉੱਡਦੇ ਪੰਛੀ, ਘਰ

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

5. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਵਾਕਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਣਾਓ :

(ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਨਾਂ ਹੈ? ਓ)

.....

ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਅਮਨ ਹੈ।

(ਅ)

ਮੈਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ ਪਸੰਦ ਹੈ।

(ੲ)

ਸੰਦੀਪ ਪਟਿਆਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(ਸ)

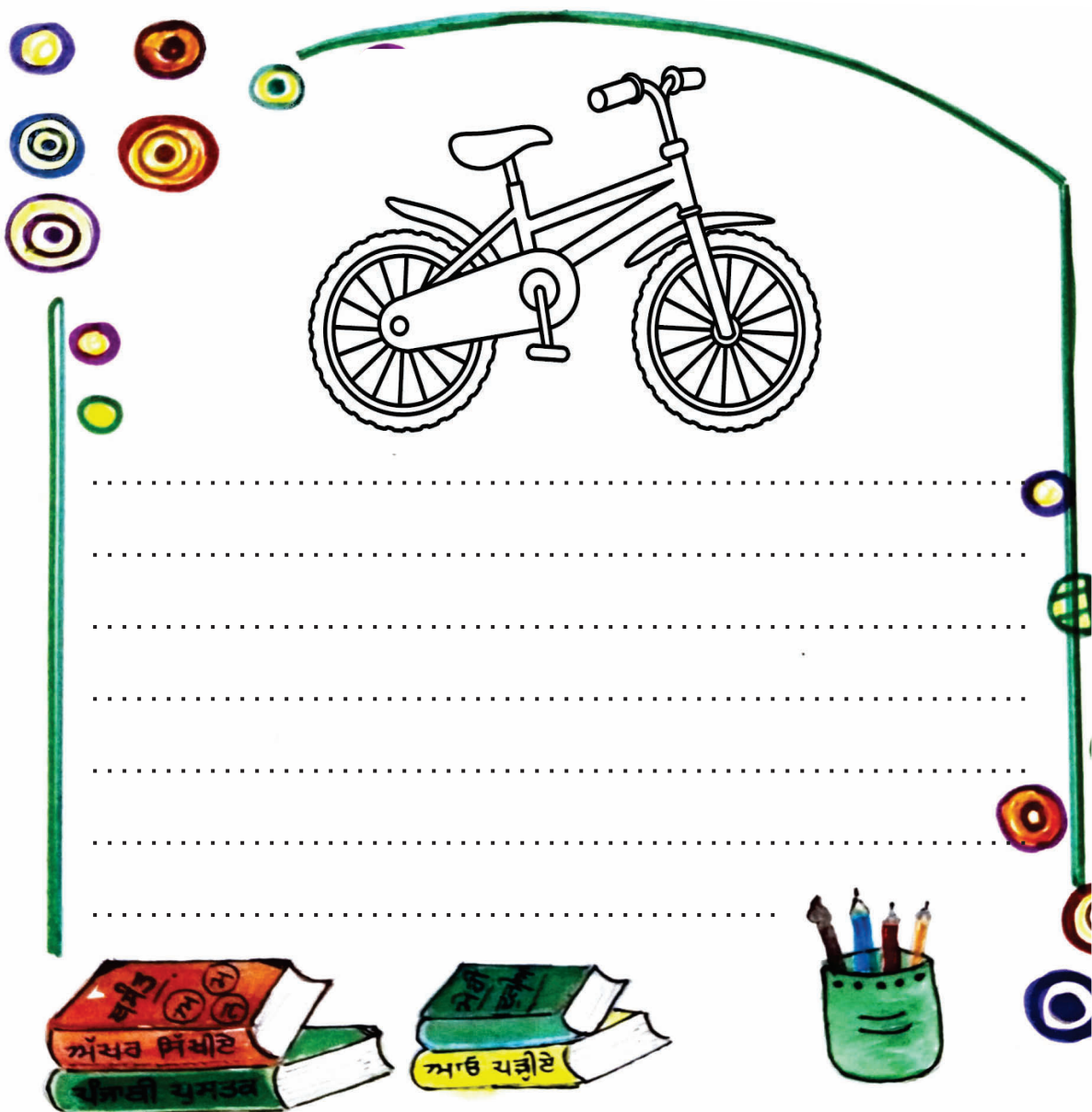
ਜਸਲੀਨ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ।

6. ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਇਸ ਪਾਠ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਰੋਲ-ਪਲੇਅ/ਨਾਟਕ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

7. ਦਿੱਤੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਤਸਵੀਰ ਵੇਖ ਕੇ ਕੋਈ ਕਵਿਤਾ/ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੋ :

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ !

ਮੈਂ ਡਾਕਖਾਨਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਤੇ ਮੋਬਾਈਲ-ਫੋਨ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਈ-ਮੇਲ ਜਾਂ

ਵਟਸਐਪ ਉੱਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਭ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਭੇਜਦੇ ਸਨ। ਆਓ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚਿੱਠੀ ਕਿਵੇਂ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ, ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਤੇ ਟਿਕਟਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਬਿੱਲ : ਲੈਣਯੋਗ ਜਾਂ ਦੇਣਯੋਗ ਰਕਮ

ਪਾਰਸਲ : ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਭੇਜਣਾ

ਤੁਹਾਡੀ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਲਿਫਾਫ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਲਿਫਾਫ਼ੇ ਉੱਪਰ ਪਤਾ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਲਿਖੋ। ਪਿੰਨ-ਕੋਡ ਲਿਖਣਾ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ। ਫਿਰ ਚਿੱਠੀ ਮੇਰੇ ਲੈਟਰ-ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ਼ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ 'ਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਂਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਥੈਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਥੈਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਸਾਂ, ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਡਾਕੀਆ ਘਰ-ਘਰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਜਾਂ ਸਹੇਲੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੋਹਫ਼ਾ ਭੇਜਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਾਰਸਲ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮਨੀਆਰਡਰ ਰਾਹੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰੁਪਏ-ਪੈਸੇ ਵੀ ਮੈਂ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਤਾਰ ਰਾਹੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਵੀ ਕਦੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਰ ਰਾਹੀਂ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਵਧਾਈ-ਕਾਰਡ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਜਨਮ-ਦਿਨ ਦੇ ਵਧਾਈ-ਕਾਰਡ ਭੇਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਭਾਵੇਂ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਅਤੇ ਈ-ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਿਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੁਹਾਡੀ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਵੀ ਹੋਣਗੇ।

ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ਼ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਪੀਡ-ਪੋਸਟ ਰਾਹੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਜਲਦੀ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਿੱਲ ਵੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ਼ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਅੱਛਾ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣਾ।

ਤੁਹਾਡਾ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮਿੱਤਰ,
ਡਾਕਖ਼ਾਨਾ।

ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?
- ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕੀ-ਕੀ ਸਾਧਨ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?
- ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਕੀ-ਕੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(ੳ) ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਲਿਫਾਫ਼ੇ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ?

.....
.....

(ਅ) ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸਾਧਨ ਉਪਲਬਧ ਹਨ?

.....
.....

(ੲ) ਮਨੀਆਰਡਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

.....
.....

2. ਠੀਕ ਵਾਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਠੀਕ ਅਤੇ ਗਲਤ ਵਾਕ ਅੱਗੇ ਗਲਤ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਡਾਕੀਆ ਚਿੱਠੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰ-ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਪਿੰਨ-ਕੋਡ ਲਿਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(ੲ) ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਇੱਕ ਹੀ ਥੈਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

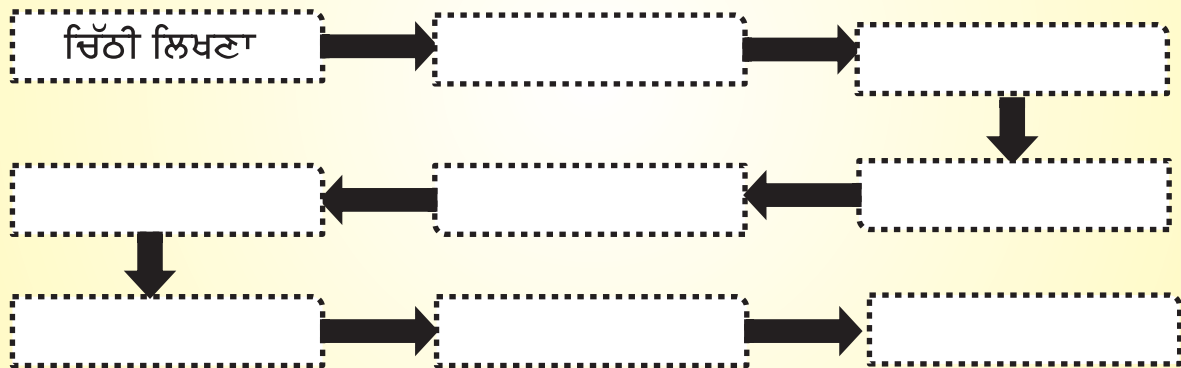
(ਸ) ਸਪੀਡ-ਪੋਸਟ ਰਾਹੀਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਜਲਦੀ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ।

3. ਸਹੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਥੈਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ	ਮੋਹਰ ਲਗਾਉਣਾ	ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣਾ
ਲੈਟਰ-ਬਾਕਸ	ਪਤਾ	ਡਾਕਖਾਨਾ
ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ	ਡਾਕੀਆ	ਬੱਸ, ਰੇਲਗੱਡੀ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼

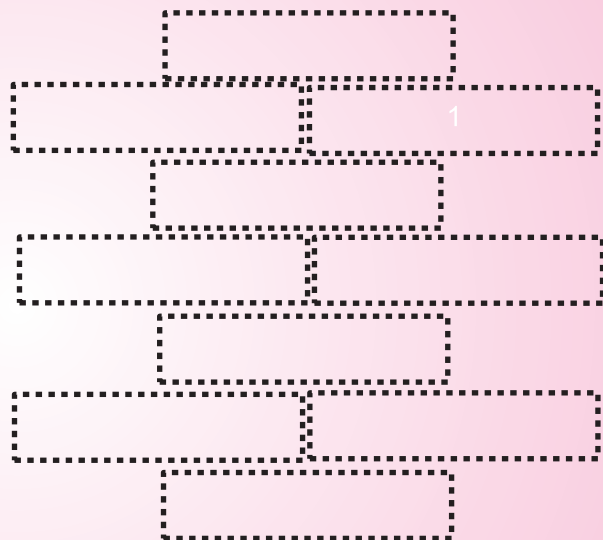

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਖੇਡ

4. ਦਿੱਤੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਕੀ	ਆ	ਮੋ	ਫੇ
ਖਾ	ਰ	ਲ	ਨਾ
ਰ	ਡਾ	ਘ	ਹ
ਲਿ	ਕ	ਪਾ	ਫਾ
ਠੀ	ਸ	ਚਿੱ	ਤਾ

A decorative border featuring red roses and green leaves, framing a central area with horizontal dotted lines for writing. The border is composed of several red roses of varying sizes, some fully bloomed and others as buds, interspersed with green leaves and yellow accents. The central area contains ten horizontal dotted lines, providing a space for handwriting practice.

6. ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪਤੇ ਉੱਤੇ ਖ਼ਤ ਲਿਖੋ :

A green-bordered writing area with horizontal dotted lines for text. The border is decorated with colorful circular patterns and a green vine-like line at the top.

ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਗਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ (ਸਿਮਰਨ, ਚਰਨੋ, ਮਮਤਾ ਅਤੇ ਛਿੰਦੀ) ਗੀਟੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਸਹੇਲੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਲ ਹੀ ਚਰਨੋ ਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਦਾਦੀ-ਮਾਂ ਬੈਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿਮਰਨ : ਚਰਨੋ ਛਿੰਦੀ! ਆਓ! ਅੱਜ ਗੀਟੇ ਖੇਡੀਏ।

ਚਰਨੋ : ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਘਰ ਖੇਡੋ, ਕੱਲ੍ਹ ਅੱਡੀ-ਛੱਤ੍ਰਪਾ ਮਮਤਾ ਦੇ ਘਰ ਖੇਡੀਆਂ ਸੀ।

ਛਿੰਦੀ : ਆਹ ਲਓ! ਅੱਜ ਮੈਂ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੇ ਪੰਜ ਗੀਟੇ ਘੜ ਕੇ ਲਿਆਈ ਹਾਂ, ਚਿੱਟੇ ਦੁੱਧ।

ਸਿਮਰਨ : ਮੈਂ ਵੀ ਇੱਟ ਦੇ ਰੋੜੇ ਘਸਾ ਕੇ ਲਾਲ-ਸੂਹੇ ਗੀਟੇ ਬਣਾਏ ਨੇ।

ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਸੂਹੇ : ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ

ਪੁੱਗਣਾ : ਖੇਡਣ ਲਈ ਜੋੜੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ

ਜੋਟੀ : ਜੋੜੀ

ਵੇਲਾ : ਸਮਾਂ

ਮਮਤਾ : ਲਓ ਜੀ, ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਆਪਣੇ ਮਾਸੀ ਜੀ ਕੋਲ਼ ਸ਼ਹਿਰ ਗਈ ਸੀ। ਉੱਥੋਂ ਲਾਖ ਦੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਗੀਟੇ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ। ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਲੱਗਦੇ ਨੇ।

ਸਿਮਰਨ : ਚੱਲੋ, ਅੱਜ ਛਿੰਦੀ ਦੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਵਾਲ਼ੇ ਗੀਟਿਆਂ ਨਾਲ਼ ਹੀ ਖੇਡ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਛਿੰਦੀ : ਬਈ, ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਗ ਤਾਂ ਲਵੋ, ਫਿਰ ਜੋਟੀ-ਜੋਟੀ ਖੇਡਾਂਗੀਆਂ।
(ਚਾਰੇ ਸਹੇਲੀਆਂ ਪੁੱਗਦੀਆਂ ਹਨ)

ਸਿਮਰਨ : ਲਓ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਤੇ ਚਰਨੋ ਦੀ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਤੇ ਛਿੰਦੀ ਦੀ ਜੋਟੀ ਬਣ ਗਈ।
ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ?

ਮਮਤਾ : ਚੱਲੋ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਓ।

ਛਿੰਦੀ : ਬਈ ਰੋਂਦ ਨਹੀਂ ਪਿੱਟਣੀ.....। ਜੇ ਗੀਟਾ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗੇ ਨਾਲ਼ ਦਾ ਗੀਟਾ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ਤਾਂ-ਆਊਟ। ਜੇ ਗੀਟਾ ਬੋਚਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਆਊਟ।

ਸਿਮਰਨ : ਦੇਖ ਬਈ, ਜੇ ਗੀਟਾ ਗੋਲ਼-ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਵਾਰੀ ਖ਼ਤਮ ਸਮਝੋ।

(ਚਾਰੇ ਸਹੇਲੀਆਂ ਭੁੰਜੇ ਹੀ ਗੀਟੇ ਖੇਡਣ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਗੀਟੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਇੱਕ ਗੋਲ਼-ਚੱਕਰ ਵਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਚਰਨੋ : ਸਿਮਰਨ! ਧਿਆਨ ਨਾਲ਼ ਲੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਗੀਟਾ ਚੁੱਕ।
ਲੈ, ਹੁਣ ਦੂਜ ਕਰ ਤੀਜ ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਤੂੰ ਤਾਂ ਚੌਥ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਮਮਤਾ : ਅੜੀਏ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਆਊਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।

ਸਿਮਰਨ : ਲੈ, ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈਂ?
(ਸਿਮਰਨ ਜਦੋਂ ਚਾਰੇ ਗੀਟੇ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਪਰਲਾ ਗੀਟਾ ਬੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ)

ਛਿੰਦੀ : ਲਓ ਜੀ, ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਵਾਰੀ। ਛਿੰਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ, ਫਿਰ ਜੋੜਾ-ਜੋੜਾ ਗੀਟੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖੇਡਦੀ ਹੈ।

ਮਮਤਾ : ਬੱਸ ਕੜੈਂਚ ਤੱਕ ਖੇਡ ਫਿਰ ਕੁੱਤਾ-ਕੋਠੀ ਮੈਂ ਕਰਾਂਗੀ। ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਾਰੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਬਈ.....!

ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਉ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

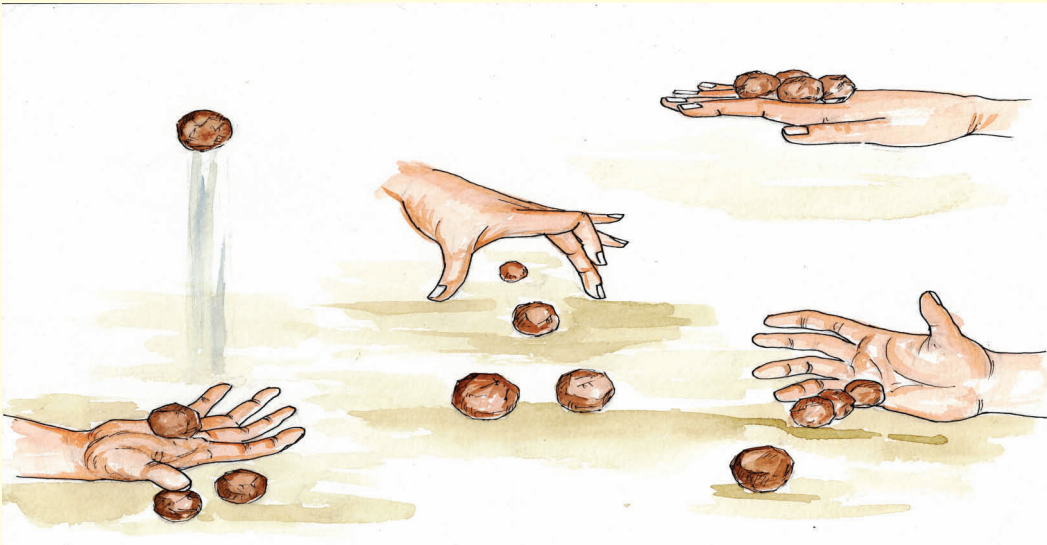
- ਇਸ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਪਾਤਰ ਹਨ?
- ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੇ ਗੀਟੇ ਕੌਣ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ?
- ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਆਏ ਖੇਡ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ?

ਸਿਮਰਨ : ਕੁੱਤਾ ਤੇ ਕੋਠੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ, ਵੜੀਆਂ ਟੁੱਕਣਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰਨਾ ਕੋਈ ਦੋ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਛਿੰਦੀ : ਲੈ ਚਰਨੋ, ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਸਿਮਰਨ ਚੌਥ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

(ਚਰਨੋ ਖੇਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਚਾਰੇ ਗੀਟੇ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਕੜੈਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਤਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਚਰਨੋ : ਲਓ ਬਈ, ਦੱਸੋ ਕੁੱਤਾ ਕਿਹੜਾ? ਨੀ ਸੌਖਾ ਦੱਸਿਓ ਲਓ ਹੁਣ ਕੋਠੀ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਓ ਆਹ ਹਿੱਲ ਨਾ ਜਾਏ। ਚੱਲੋ, ਕੁੱਤਾ-ਕੋਠੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਵੜੀਆਂ ਟੁੱਕਦੀ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਭਰਾਂਗੀ।

ਛਿੰਦੀ : ਆਹ ਲੈ, ਗੀਟਾ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ... ਆਉਟ।

ਸਿਮਰਨ : ਲਓ ਜੀ! ਹੁਣ ਬਾਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਲਓ ਜੀ, ਥੋਡੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਗੇ ਬਾਜ਼ੇ ਪੂਰੇ ਵੀਹ।

ਚਰਨੋ ਦੀ ਮਾਂ : ਚੱਲੋ ਕੁੜੀਏ! ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਘਰ ... ਹੁਣ ਕਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਚਰਨੋ ਦੀ ਦਾਦੀ : ਨੀ! ਪੜ੍ਹ ਵੀ ਲਿਆ ਕਰੋ ਆਹ ਗੀਟੇ ਖੇਡਦੀਆਂ ਥੱਕਦੀਆਂ ਨਹੀਂ?

ਕੁੜੀਆਂ : ਦਾਦੀ-ਮਾਂ! ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਕੇ ਆਈਆਂ ਸਾਂ।

ਚੱਲੋ, ਬਾਈ ਚੱਲੋ ਹੁਣ ਕੱਲ੍ਹ ਗੇਂਦ-ਗੀਟੇ ਖੇਡਾਂਗੀਆਂ।

(ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਹੱਸਦੀਆਂ-ਖੇਡਦੀਆਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

(ੳ) ਗੀਟੇ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ?

.....
.....

(ਅ) ਸਿਮਰਨ ਕਦੋਂ ਆਊਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

.....
.....

(ੲ) ਚਰਨੋ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਪੜਾਅ ਖੇਡਦੀ ਹੈ?

.....
.....

(ਸ) “ਚੱਲੋ ਕੁੜੀਓ! ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਘਰ ਹੁਣ ਕਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ” ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸ ਨੇ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਆਖੀ?

.....
.....

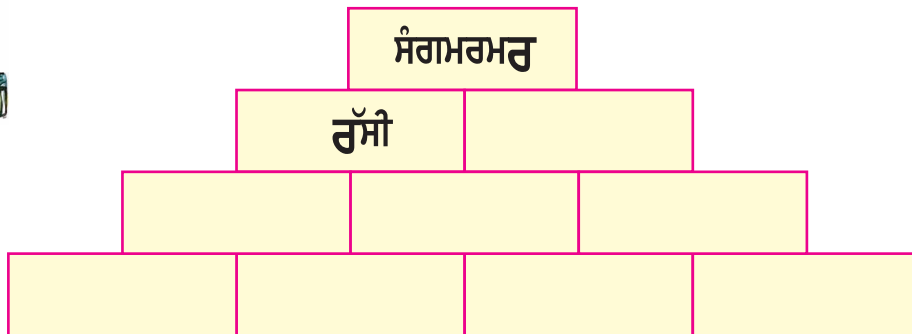
2. ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

(ੳ) ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਦੇ ਗੀਟਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

(ਅ) ਕੁੜੀਆਂ ਕੋਲ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੀਟੇ ਸਨ।

(ੲ) ਲਾਖ ਦੇ ਗੀਟੇ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ।

3. ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਖਰੀ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

4. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਓ :

(ੳ) ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਉੱਠਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

(ਅ) ਮੈਂ ਬਜ਼ਾਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ

(ੲ) ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ

5. ਸਮੂਹਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ : ਸਮੂਹ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡੋ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਕੜੋਚ

ਵੜੀਆਂ
ਟੁੱਕਣਾ

ਕੋਠੀ

ਦੂਜ

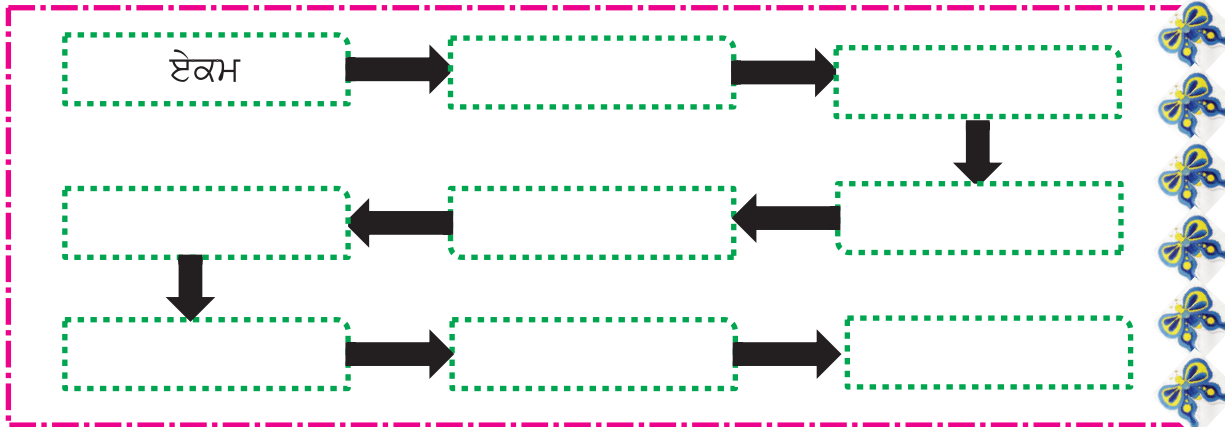
ਕੁੱਤਾ

ਚੌਥ

ਤੀਜ

ਬਾਜ਼ੇ

ਏਕਮ

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

6. ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਖੇਡ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

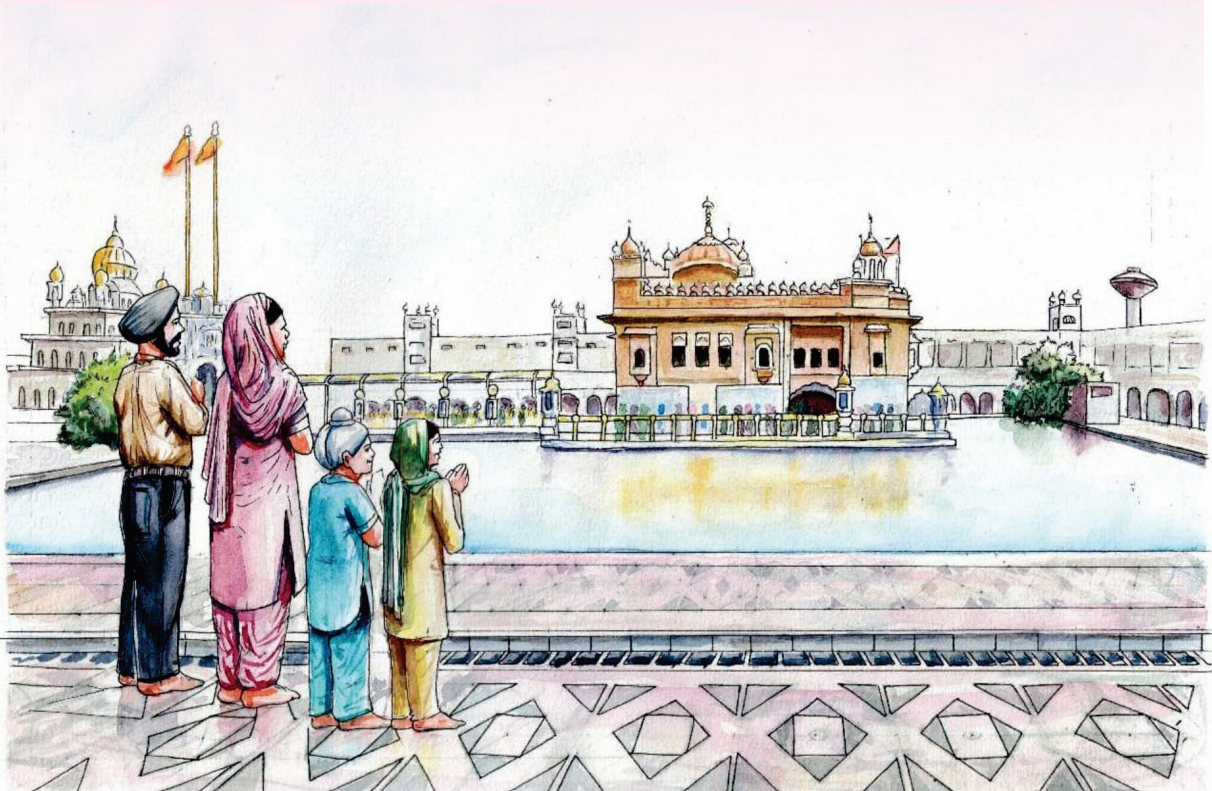
.....

.....

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਮਾਤਾ ਜੀ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਕੀਰਤਨ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਰਮਨ ਨੇ ਕੋਲ ਬੈਠਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮਾਤਾ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਕਦੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ?”

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਹਾਂ, ਪੁੱਤਰ! ਆਪਾਂ ਵੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਉੱਥੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਲਈ ਸਰਾਂਵਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।”

ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਈ। ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਬੱਸ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਬੱਸ-ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਰਿਕਸ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਰਾਮਦਾਸ-ਸਰਾਂਅ ਵਿੱਚ ਕਮਰਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਸਮਾਨ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਰਿਕਰਮਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ

ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ : ਸ਼ਬਦ-ਅਰਥ

ਸਰਾਂਅ : ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਥਾਂ
ਪਰਿਕਰਮਾ : ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਰਸਤਾ
ਛਬੀਲ : ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ

ਅਜਾਇਬ-ਘਰ : ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਯਾਦਗਾਰ : ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੋਈ ਥਾਂ
ਪਰਸ਼ਾਦੇ : ਰੋਟੀਆਂ

ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ‘ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ’ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਮਾਰਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲੇ, “ਧੰਨ! ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ!”

“ਮਾਤਾ ਜੀ। ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਿਹਾ?” ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ, “ਪੁੱਤਰ! ਇਹ ਨਗਰ ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਚੱਕ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।” ਫਿਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਤੋਂ ਰਖਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪੱਤਰੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ‘ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ’ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਸੋਨਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ 1604 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ, ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਨ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਦੁੱਖ-ਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਵੀ ਵੇਖੀ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। ਪਰਿਕਰਮਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਠੰਢੇ ਜਲ ਦੀ ਛਬੀਲ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਜਲ ਛਕਿਆ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕੜਾਹ-ਪਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਕਰਵਾਈ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓੜੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓੜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਪੁਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਖੂਬਸੂਰਤ ਵੇਲ-ਬੂਟੇ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪਰਸ਼ਾਦ ਲੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਪਰਤੇ। ਸੁਮਣੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਿਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਇੱਥੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ – “ਦਾਲ-ਰੋਟੀ ਘਰ ਦੀ, ਦਿਵਾਲੀ ਅੰਬਰਸਰ ਦੀ।”

ਅਸੀਂ ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ-ਘਰ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਲੰਗਰ-ਹਾਲ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ।

ਅਸੀਂ ਕਾਫੀ ਥੱਕ ਗਏ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਹਰਮਨ! ਸਵੇਰੇ ਆਪਾਂ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ, ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਅਤੇ ਦੁਰਗਿਆਣਾ ਮੰਦਰ ਦੇਖਣ ਜਾਵਾਂਗੇ।”

ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਇਹ ਪਾਠ ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ-ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?
- ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇਖਣ-ਯੋਗ ਹਨ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

- (ੳ) ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ।
- (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ।
- (ੲ) ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ।
- (ਸ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਨ।

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

- (ੳ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੈ?
.....
- (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕਿਸ ਨੇ ਰੱਖੀ ਸੀ?
.....
- (ੲ) ਇਸ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ?
.....
.....
.....
- (ਸ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?
.....
.....
.....

3. ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਬਣਾਓ :

ਸਰਾਂਅ

ਨਜ਼ਾਰਾ

ਜਲ

ਸੋਹਣਾ

ਛਬੀਲ

ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ

ਪੰਗਤ

ਪਾਣੀ

ਖੂਬਸੂਰਤ

ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਨਾਲ਼ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ

ਦ੍ਰਿਸ਼

ਕਤਾਰ

.....

.....

.....

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

4. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲੋ :

- ਰਾਜ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੈ।
ਰਾਜ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੈ।
- ਰਿਵਿਆ ਦਾ ਸਕੂਲ ਨੇੜੇ ਹੈ।
.....
- ਰਿਦਮ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਦੀ ਹੈ।
.....
- ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੈ।
.....

5. ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ/ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇਖਣ-ਯੋਗ ਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੋ :

.....

.....

.....

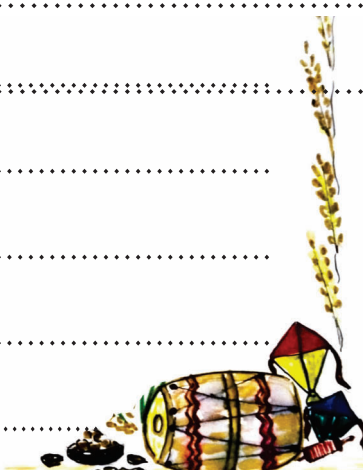
.....

.....

.....

.....

.....

ਇਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਏ

6. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੈਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਸਿਰਲੇਖ ਲਿਖੋ :

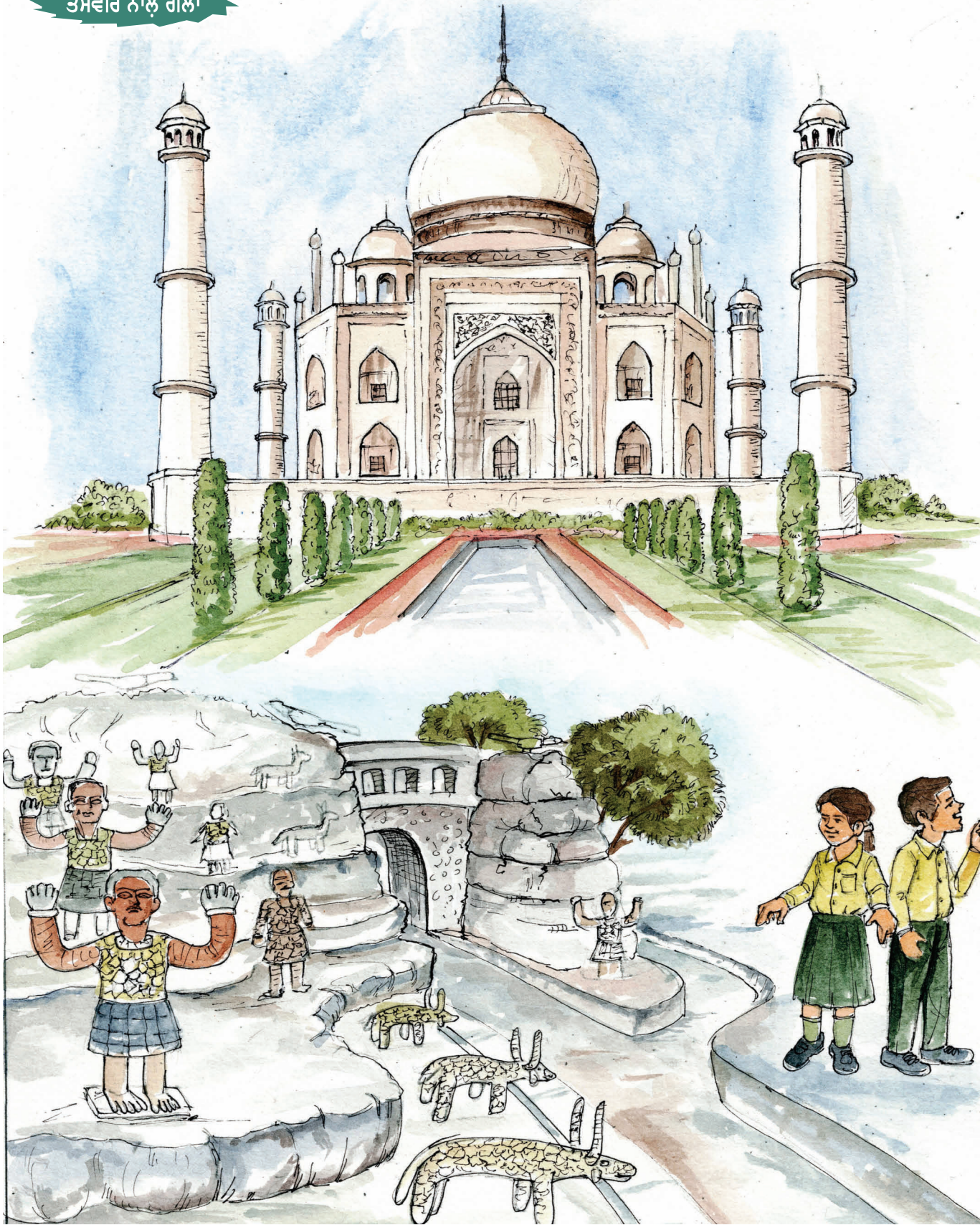
ਮਨੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗੁਣ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਇੱਕ ਨਾਲ਼ ਪਿਆਰ ਨਾਲ਼ ਵਿਚਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਿਲ਼ ਕੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ਼ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲ਼ੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

7. ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਯਾਤਰਾ ਜਾਂ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦਿਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। ਉੱਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰੰਗ ਭਰੋ :

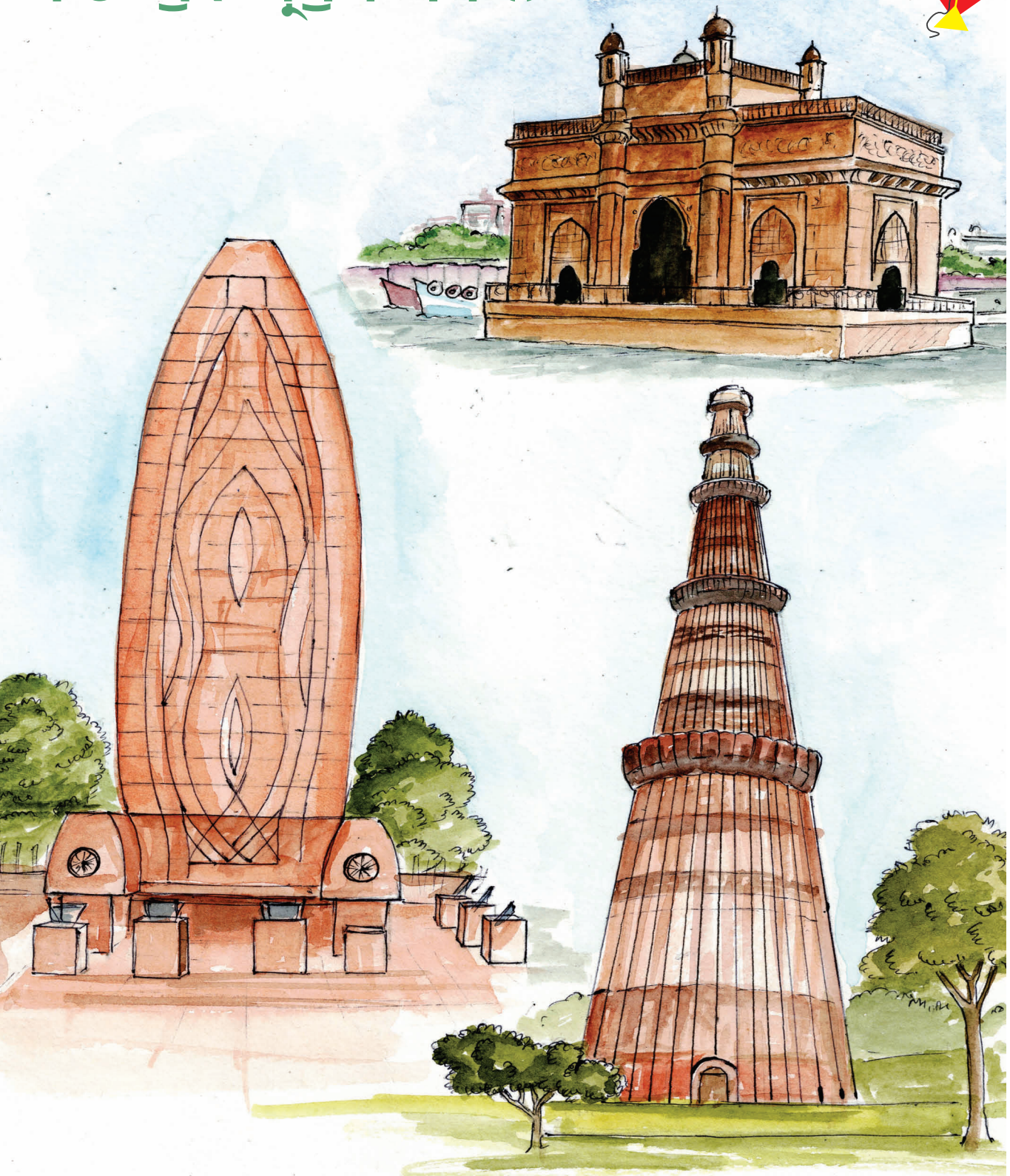

ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ਼ ਗੱਲਾਂ

ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਾਨ

105

ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀ ਹੋਲੀ ਆਈ
ਅਹੁ ਬਾਲਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਆਈ।

ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ,
ਵਾਹਵਾ ਦਿਨ ਹੋਲੀ ਦਾ ਆਇਆ।

ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਨਿਆਰੀ,
ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦੀ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ।

ਰੰਗ ਗੁਲਾਲ ਮੂੰਹਾਂ 'ਤੇ ਮਲ ਕੇ,
ਹੋਲੀ ਖੇਡਾਂਗੇ ਅੱਜ ਰਲ ਕੇ।

ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਹਰਾ, ਪਿਆਜ਼ੀ,
ਕਿਸੇ ਲਿਆਂਦਾ ਲਾਲ, ਗੁਲਾਬੀ।

ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਘੋਲਿਆ 'ਮੀਤ',
ਰੰਗ ਫਿਰੋਜ਼ੀ ਡੋਲਿਆ 'ਪ੍ਰੀਤ'।

'ਲਾਡੀ' ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਇਆ,
'ਕਰਮੀ' ਨੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ।

ਕੁੜੀਆਂ ਭੱਜ ਕੇ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ,
ਹੱਥ ਉਹਨਾਂ ਪਿਚਕਾਰੀਆਂ ਫੜੀਆਂ।

'ਰਾਣੋ' ਭਰ ਪਿਚਕਾਰੀ ਮਾਰੀ,
'ਦੀਪ' ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਰੰਗ 'ਤੀ ਸਾਰੀ'।

ਦੌੜ-ਦੌੜ ਰੰਗ ਡੋਲੀ ਜਾਵਣ,
ਹੱਸਣ, ਖੇਡਣ, ਸ਼ੌਰ ਮਚਾਵਣ।

ਸਭ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਗਚ-ਮਿਚ ਹੋਏ,
ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਆਖਣ, "ਓਏ-ਓਏ।"

ਚਿਹਰੇ ਹੋ ਗਏ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ,
ਬਾਲ ਖੇਡਦੇ ਲੱਗਣ ਚੰਗੇ।

ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ : ਆਓ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਏ

- ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸ ਤਿਉਹਾਰ ਬਾਰੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ-ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?
- ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਰਾਣੋ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ?
- ਹੋਲੀ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਆਓ ਕਰੀਏ

ਸੋਚੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਅਤੇ ਕਰੀਏ

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਲੀ ਖੇਡਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ।

.....
.....

(ਅ) ‘ਚਿਹਰੇ ਹੋ ਗਏ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ’ ਸਤਰ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

.....
.....

(ੲ) ਤੁਸੀਂ ਹੋਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੀ-ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ?

.....
.....

2. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕਰੋ :

(ੳ) ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀ ਹੋਲੀ ਆਈ,

.....
.....

(ਅ) ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਨਿਆਰੀ,

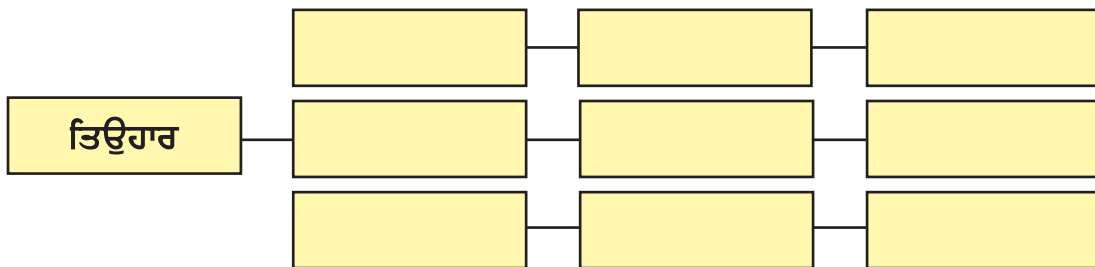
.....
.....

3. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਚਨ ਬਦਲ ਕੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ :

ਕੁੜੀ	ਕੁੜੀਆਂ	ਕੁੜੀਆਂ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।
ਟੋਲੀ		
ਚੁੰਨੀ		
ਮੁੱਠੀ		
ਪਿਚਕਾਰੀ		

4. 'ਤਿਉਹਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ :

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਕਰੋ

5. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਕਵਿਤਾ/ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੋ :

ਰੋਸ਼ਨੀ ਮਿਠਿਆਈ ਦੀਵੇ ਖੁਸ਼ੀ ਸਫਾਈ ਰੰਗੋਲੀ ਪਟਾਕੇ

.....

.....

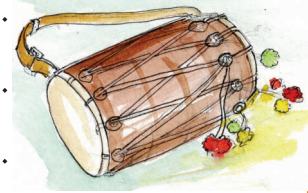
.....

.....

.....

.....

.....

6. ਅੱਜ ਹੋਲੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਸ਼ਾਲੀਨ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸੁੱਕੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਗੁਲਾਬੀ ਅਤੇ ਪੀਲਾ ਉਸਦੇ ਮਨਪਸੰਦ ਰੰਗ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੰਗੋਲੀ ਵੀ ਬਣਾਏਗੀ।

ਇਹ ਵੀ ਕਰੀਏ

7. ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

